

AUTOREFERAT

1. Imię i Nazwisko: Stefan Bouzarovski

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe/ artystyczne – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej.

- 2009: Postgraduate Certificate in Learning and Teaching for Higher Education, Uniwersytet w Birmingham;
- 2003: DPhil, School of Geography, Uniwersytet Oksfordzki;
- 2000: M.Sc. (Distinction) in Environmental Change and Management, Environmental Change Institute, Uniwersytet Oksfordzki;
- 1999: B.A. Geography, Wydział Geografii, Uniwersytet w Skopje.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych/ artystycznych.

- Od 2004: Profesor wizytujący, Katedra Geografii Ekonomicznej, Uniwersytet Gdański;
- 2015: Wizytujący pracownik naukowy, Leibniz-Institut für Raumbezogene Sozialforschung, Erkner, Niemcy;
- Od 2015: Profesor wizytujący, Wydział Geografii, Uniwersytet w Bergen;
- Od 2013: Kierownik Centre for Urban Resilience and Energy, Uniwersytet w Manchesterze
- Od 2013: Profesor Geografii, Uniwersytet w Manchesterze;
- 2011-2013: Wykładowca gościnny, Kolegium Europejskie w Brugii;
- 2010-2011: Wykładowca gościnny, Uniwersytet Humboldta, Berlin;
- 2009: Profesor wizytujący, Centrum Studiów Bałtyckich i Europy Wschodniej, Uniwersytet Södertörn, Sztokholm
- 2009: Wykładowca gościnny, University of Queensland;
- 2008-2011: Profesor wizytujący, Wydział Nauk Przyrodniczych, Uniwersytet Karola w Pradze;
- 2007-2013: Professor of Human Geography, University of Birmingham oraz Research Associate, Institute for Energy Research and Policy (zatrudniony jako Senior Lecturer w latach 2010-2012 i Lecturer w latach 2007-2010 tamże);
- 2004-2007: Junior Research Fellow, Christ Church College, Oxford; oraz Senior Research Associate, School of Geography, Uniwersytet Oksfordzki;
- 2005-2007: Postdoctoral Researcher, Environmental Change Institute, Uniwersytet Oksfordzki;
- 2003-2005: Postdoctoral Research Fellow, Wydział Geografii, Queen Mary University of London.

4. Wskazanie osiągnięcia* wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.):

a) tytuł osiągnięcia naukowego/artystycznego: Ulepszając miasto: Elastyczność mieszkaniowa, odporność i środowisko zbudowane.

b) autor/autorzy, tytuł/tytuły publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa, recenzenci wydawniczy:

Retrofitting the City: Residential Flexibility, Resilience and the Built Environment. By Stefan Bouzarovski (London and New York: I.B.Tauris, 2016, 288 pp. ISBN 978 1 78453 150 8)

Autorem adnotacji książki jest profesor Simon Marvin, Uniwersytet w Sheffield; recenzji dokonało dwóch anonimowych recenzentów z sekcji recenzji oraz redaktor działu wydawnictwa I.B. Tauris.

c) omówienie celu naukowego/artystycznego ww. pracy/prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania:***Kontekst pracy***

Książka jest rezultatem ponad dziesięcioletnich badań empirycznych i teoretycznych. Impuls do rozpoczęcia prac stanowiły możliwości wymiany idei i wiedzy, jakie autorowi zapewniło stypendium, które uzyskał po obronie doktoratu na Wydziale Geografii na Uniwersytecie Queen Mary w Londynie, w ramach finansowanego przez Unię Europejską projektu „Re-Urban”. Pobyt ten pozwolił autorowi objąć stanowisko profesora wizytującego na Uniwersytecie Gdańskim, co z kolei umożliwiło zebranie i przeanalizowanie materiałów stanowiących empiryczną i teoretyczną podstawę niniejszej książki.

W latach 2004-2007 autor zajmował stanowisko Junior Research Fellowship na Christ Church College w Oksfordzie. Część podstawowych założeń teoretycznych, zwłaszcza dotyczących rozumienia elastyczności (ang. *flexibility*) została opracowana i opisana dzięki możliwościom wymiany akademickiej i pracy zagranicznej, związanym z objęciem tego stanowiska. Autor został także wyróżniony przyznaniem Małego Grantu (ang. *Small Grant*) przez Królewskie Towarzystwo Geograficzne przy Institute of British Geographers. Pracę nad publikacją kontynuowane były również w latach 2007-2012, podczas pobytu autora na Uniwersytecie w Birmingham. W tym okresie, autor otrzymał też propozycję objęcia stanowiska profesora wizytującego na Uniwersytecie Karola w Pradze, finansowanego przez Ministerstwo Edukacji Republiki Czeskiej. Projekt ten pozwolił na realizację większości prac w Skopje i Lublanie oraz na opracowanie części koncepcji i ram teoretycznych dotyczących przemian w miastach postkomunistycznych. Ostatni etap prac nad książką rozpoczął się na początku roku 2013, na Uniwersytecie w Manchesterze, zbiegając się w czasie z przyznaniem autorowi grantu dla badaczy rozpoczynających niezależną karierę przez Europejską Radę Badań (*European Research Council*). Otrzymane środki umożliwiły dokończenie badań terenowych w Budapeszcie i Gdańsku, a także przyczyniły się do dopracowania założeń teoretycznych książki w zakresie takich pojęć jak odporność społeczna (ang. *social resilience*) i ulepszenie (ang. *retrofit*).

Tło naukowe

W następstwie takich procesów jak globalizacja, postfordyzm oraz „przestrzenie przepływów”, socjologowie – np. Zygmunt Bauman (2005) – zaczęli mówić o pojawieniu się „płynnej nowoczesności” (ang. *liquid modernity*), tj. społeczeństwa, w którym „zmiany warunków, w jakich jego członkowie funkcjonują, zachodzą w czasie krótszym, niż ten potrzebny, by sposoby działania mogły przerodzić się w zwyczaj lub nawyki” (strona 1). Mówi się także o tworzącej się – w odpowiedzi na zaistniałą sytuację – „elicie kinetycznej” (ang. *kinetic elite*), która „aby zabezpieczyć swą pozycję, obala wszelkie granice stojące na drodze jej postępu, ale jednocześnie tworzy nowe

granice, selektywnie przepuszczalne dla większości kapitału ale już nie dla całej siły roboczej” (Armitage and Roberts 2002, p. 53). Loïc Wacquant (1999, 2011) podkreśla, że „zaawansowana marginalizacja” (ang. *advanced marginality*) późnego fordyzmu cechuje się, m.in. skupianiem się ubóstwa na obszarach „terytorialnie stygmatyzowanych” w połączeniu z osłabieniem więzi wspólnotowych.

Te postulowane procesy społeczne cechują się szeregiem konsekwencji przestrzennych. Przykładowo, Christine Boyer (1996), ukuła termin „obszary opóźnione w czasie” (ang. *lag-time spaces*), by uchwycić naturę „nieznanych i niebezpiecznych” śródmiejskich dzielnic „wymuszonego procesem postmodernizacji zapóźnienia” (strona 20). Jej prace znane są z podziału miasta na „ukształtowane” i „znieskształcone” (ang. *figured vs. disfigured*): o ile pierwsze posiada dobrze zaprojektowane węzły konsumpcji dla zamożnych grup, to drugie stanowi znacznie szerszą i niespójną sieć zaniedbanych i „niewyobrażalnych” przestrzeni, zamieszkałych przez znajdujące się w trudnej sytuacji warstwy społeczne. Stephen Graham i Simon Marvin (2001) twierdzą, że w miejscach zapomnianych przez „usieciowioną metropolię” (ang. *networked metropolis*) „czas i przestrzeń pozostają przejmująco rzeczywiste, być może dodatkowo zwiększając ograniczenia życia społecznego, spowodowane przebudową systemu opieki społecznej i rynku pracy lub likwidacjami oddziałów banku, czy transportu miejskiego”. Peter Marcuse i Ronald Van Kempen (2002) posługują się metaforą „podzielonego miasta” (ang. *partitioned city*) w celu zwrócenia uwagi na sposób, w jaki współczesne procesy różnicowania miejskiego łączą się terytorialnie z powstaniem nowych wzorów miejskiego wykluczenia społecznego i marginalizacji.

W szerszym ujęciu, opisany dyskurs akademicki sugeruje, że społeczna deprywacja ludzi i miejsc przestrzennie „odłączonych” jest następstwem pozbawienia ich dostępu do korzyści z coraz intensywniejszego obrotu kapitału, kultury i władzy. Tym niemniej, przekonanie, że te społeczności i miejsca są w jakiś sposób niezdolne do włączenia się w „przestrzeń przepływów”, może przyczynić się do powstania wrażenia, że brakuje im koniecznej zdolności do reagowania i radzenia sobie z wymaganiami współczesnego stylu życia, ruchliwości i wzorców produkcji gospodarczej. W znacznej części badań poświęconych temu zagadnieniu przewija się niewyartykułowany podgląd – obecny w pracach takich autorów jak np. Tony Killick (1995), Jeremy Till i Tatjana Schneider (2007), Ethan Watters (2003) oraz Michael Flamm i Vincent Kaufmann (2006) – mówiący, że stopień w jakim dana formacja społeczna lub przestrzenna może z powodzeniem uczestniczyć we współczesnych procesach społecznych uwarunkowany jest jej zdolnością do reagowania na zmiany zewnętrznych warunków, w sposób pożądaný w kontekście tej zmiany. W odniesieniu do ludzi, może to dotyczyć kapitału zewnętrznego lub wewnętrznego każdej jednostki lub gospodarstwa domowego, wliczając w to umiejscowienie mieszkania w przestrzeni, wysoki poziom dochodu, dogodne połączenia komunikacyjne, korzystne warunki zatrudnienia oraz chęci i wysoką zdolność psychologiczną do szybkiego dostosowywania się do zmian w gospodarce i/lub w sytuacji rodzinnej. Lokale, sąsiedztwa, miasta, regiony czy kraje w różnym stopniu dostosowują się do zmieniających się zewnętrznych okoliczności, a ich wewnętrzna zdolność przystosowawcza często postrzegana jest jako miara sukcesu w czasach późnej gospodarki kapitalistycznej.

Czy mowa o „elicie kinetycznej” Petera Sloterdijka (1988), „ukształtowanym mieście” Christine Boyer (1995), „przyczepnych regionach w śliskiej przestrzeni” (ang. *sticky regions in slippery space*) Anne Markusen (1996), czy też o „plemieniu miejskim” (ang. *urban tribe*) Ethana Wattersa (2003), wnioskiem, do którego nieodmiennie prowadzi taki tor myślenia jest to, że miejsca lub jednostki radzące sobie najlepiej i kształtujące zmiany społeczno-gospodarcze, które ogarnęły świat w ciągu ostatnich 30 lat, przeważnie należą do względnie precyzyjnie określonej grupy: posiadających kontakty, powiązanych, zamożnych, młodych, mobilnych, itd. W książce „Ulepszając miasto”

przedstawiono pogląd, że myślenie takie opiera się na wizji społeczeństwa w swojej istocie dwuwartościowej i rozdzielającej, która zakłada, że znalezienie się po złej stronie „przestrzeni przepływów” – często nazywanej „przestrzenią miejsc” (ang. *space of places*) (por. Albrechts and Coppens 2003; Castells 2002) – nieuchronnie prowadzi do różnych form wykluczenia społecznego bądź infrastrukturalnego.

Przedstawioną w książce argumentację oparto na rosnącej liczbie badań dotyczących werbalizacji „społecznej odporności” (ang. *social resilience*) w miastach. Sama koncepcja odporności, wywodząca się z nauk ekologicznych i psychologii, w ciągu ostatnich trzech dekad znalazła szerokie zastosowania i nabrała nowych znaczeń. Choć wiele z tych konotacji jest właściwe dla dyscyplin, w których się rozwijały – przykładowo między użyciem odporności w ekologii i inżynierii istnieje istotna różnica conceptualna – nie ma wątpliwości, że myślenie w kategoriach odporności odgrywa coraz ważniejszą rolę w naukach społecznych. Po części może to wynikać z teoretycznej uniwersalności oryginalnej, pochodzącej z nauk ekologicznych, definicji, gdzie termin ten ujął miał rozmaite trajektorie rozwoju, jakie dany system mógł przyjąć w reakcji na zaburzenie. Tym niemniej, szybkie upowszechnienie wykorzystania odporności w wielu różnych kontekstach doprowadziło do utraty precyzji conceptualnej znaczenia tego terminu, dodatkowo pogorszonej niedostateczną teoretyzacją atrybutów i procesów, takich jak zdolność przystosowawcza, przemiana socjotechniczna i elastyczność, które zaczęto wiązać z tym terminem.

Zasadniczo, książka poświęcona jest różnorodnym praktykom i znaczeniom odporności społecznej w miastach krajów rozwiniętych (Bouzarovski, Gentile, *et al.* 2010); opisano szeroką gamę kreatywnych i, w większości przypadków, nieformalnych strategii rodzących się na styku relacji pomiędzy gospodarstwami domowymi a lokalami mieszkalnymi w materialnym środowisku domu. Zważywszy, że mogłoby to implikować również konieczność krytycznego zbadania działań związanych z adaptacyjnością mieszkaniową w materialnym środowisku domu, w książce opisano sposób w jaki miejskie gospodarstwa domowe „kultywują” alternatywną formę urbanizmu, przeobrażając z upływem czasu budynki mieszkalne. Autor skoncentrował się zwłaszcza na kwestii dostosowywania pozornie sztywnych struktur mieszkaniowych do płynnych potrzeb codziennych różnych członków gospodarstwa domowego. W książce zbadano zakorzenienie nowych wzorców miejskich nierówności społecznych i wykluczenia w śródmiejskich częściach miasta w ramach „geograficznych opisów odporności” (ang. *geographies of resilience*). Jednocześnie dokonano analizy roli architektonicznego środowiska domu w codziennym pokonywaniu skomplikowanego labiryntu zobowiązań zawodowych, ograniczeń mobilności i zadań domowych. Z tego względu, w książce szerzej przedstawiono także implikacje w skali gospodarstwa domowego, jakie wynikają z licznych upływności formacji demograficznych, społecznych, gospodarczych, kulturalnych i politycznych w krajach rozwiniętych.

Argumentację oparto na kilku, dotąd niełączonych ze sobą wątkach literatury z zakresu geografii społecznej, badań rynku pracy, feminizmu, mieszkalnictwa, demografii, socjologii nauki i architektury. Poniekąd zamiarem autora jest uczynić dla geograficznego opisu domu (ang. *geographies of home*) (Blunt and Dowling 2006) to, co autorzy tacy jak Anna Pollert (1988, 1991) czy Richard Sennett (1998) uczynili dla studiów społecznych rynku pracy, a więc „rozpakować” koncepcję elastyczności, ukazując zarazem, że jej znaczenia i werbalizacje w znacznej mierze kształtowane są przez kontekst. Używając odporności społecznej jako narzędzia analitycznego, autor pragnie opisać złożone relacje pomiędzy możliwościami fizycznej adaptacyjności środowiska zbudowanego, a społecznymi i demograficznymi przeobrażeniami na poziomie gospodarstwa domowego. Materiał wykorzystany do niniejszych badań zebrano w kilku europejskich miastach, w większości których struktury organizacyjne oraz tkanka środowiska zbudowanego przeszły rozległe

zmiany. Tym niemniej, interpretację danych umieszczono w szerokich ramach teoretycznych, by lepiej przedstawić znaczenie wniosków w szerszym kontekście przestrzennym.

Cele i pytania badawcze

Nadrzędnym celem książki jest systematyczne i zintegrowane zbadanie zagadnienia „uelastycznienia domu” poprzez syntezę szeregu dotychczas niełączonych ze sobą dyskursów z dziedzin geografii, socjologii miasta oraz architektury. Jednym z kluczowych pytań w tym kontekście jest, jak i kiedy gospodarstwo domowe zmienia strukturę fizyczną domu w reakcji na zmieniające się potrzeby rodzinne? Jakie są powiązania budowy „infrastruktury życia codziennego” (Jarvis 2005, Wankiewicz 2014) z poziomem elastyczności w dostosowywaniu lokali mieszkalnych do procesów społecznych? Opisano także sposób, w jaki gospodarstwa domowe interpretują i rozumieją odporność społeczną i miejską elastyczność – stawiając tym samym pytanie, czy elastyczność w środowisku zbudowanym jest „przedmiotem pożądania niemal dla każdego rodzaju osobowości, ciała i organizacji” (Martin 1994, p. xvii), czy raczej jest „kapitałem”, w rozumieniu proponowanym przez niektórych autorów (Burawoy *et al.* 2000)? Jeśli tak, to czy jest możliwe, by gospodarstwo domowe, które jej nie posiada, zostało społecznie wykluczone? Jednocześnie, zbadane zostały zmieniające się funkcje i znaczenia domu, w odniesieniu do przemian środowiska zbudowanego – jak wyrażają się powstałe społeczne opisy geograficzne odporności i elastyczności w różnych kontekstach miejskich?

Opierając się na empirycznie sprawdzonych obserwacjach, w książce przedstawiono ujednoczoną konceptualizację przemian zbudowanego środowiska mieszkaniowego, uwzględniając wieloaspektowe zależności socjoekonomiczne odporności i elastyczności w śródmiejskich dzielnicach miasta. W ramach realizacji głównego celu, w „Ulepszając miasto”:

- i) Przeanalizowano pochodzenie i strukturę konceptualną pojęć elastyczności i odporności społecznej, a także różne podejścia teoretyczne i z zakresu polityki, które przyjęło się wiązać z tymi pojęciami. Jednocześnie zbadano sposób, w jaki geograficzne opisy postmodernizmu i „płynnego życia” (ang. *liquid life*) odnoszą się do ekonomicznych, kulturowych i przestrzennych „uelastycznień” w skali gospodarstwa domowego. W książce przedstawiano w zarysie również sposoby, w jakie myślenie w kategoriach odporności podważyło wcześniejsze postrzeganie procesów społecznych i ekologicznych, odnosząc je do pytań badawczych wymienionych powyżej;
- ii) Krytycznie zintegrowano szereg istotnych wątków badań poświęconych zdolności przystosowawczej, odporności oraz elastyczności, które rozwinęły się niezależnie od siebie, w ramach różnych dyscyplin. Celem dyskursu jest zainicjowanie szerszej debaty na temat motorów zmian w miejskich gospodarstwach domowych i mieszkalnictwie, podkreślając zarazem wielowymiarowość odporności społecznej w tych kontekstach;
- iii) Zbadano sposób, w jaki gospodarstwa domowe tworzą wewnątrz miasta alternatywny urbanizm, modyfikując konstrukcję fizyczną, znaczenia społeczne i funkcje gospodarcze lokali mieszkalnych zależnie od zmieniających się potrzeb. W książce zwrócono uwagę na strategie, praktyki i relacje społeczne związane z tymi modyfikacjami, analizując jednocześnie różne sposoby, w jakie pomagają one tworzyć szerszej rozumianą społeczność, kulturową, demograficzną, ekonomiczną, instytucjonalną i architektoniczną tkankę miasta;

- iv) Przeanalizowano relacje pomiędzy nierównościami i przemianami w mieszkalnictwie. Jednym z kluczowych zagadnień w tym aspekcie była relacja pomiędzy dyskursem politycznym o pożądaniu „elastycznych” cech i zachowań, a codziennością gospodarstw domowych, które są przedmiotem takich ujęć i narracji;
- v) Opisano potencjał tworzenia progresywnej polityki lokalnej w „elastycznym” i „odpornym” mieście, w kontekście nowych wzorców socjoekonomicznego zróżnicowania i przemian instytucjonalnych. W tym kontekście, podstawowym wyzwaniem jest znalezienie sposobu wykorzystania emergentnych napięć przestrzennych w śródmiejskiej części miasta, by stały się one źródłem ekonomicznego i społecznego ożywienia, a nie marginalizacji i wykluczenia społecznego.

Jako że uwaga autora skupia się przede wszystkim na mieszkalnictwie, współ-uosobienie i współ-ekspresja władztwa między społecznym a zbudowanym środowiskiem domu stanowią oś tematyczną książki. Tym niemniej, nie chcąc opisywać relacji między projektami architektonicznymi i różnymi formami władzy zagadnienia, któremu poświęcono już bardzo wiele uwagi – autor koncentruje się na dynamicznych interakcjach pomiędzy różnymi typami budynków i domowymi rozwiązaniami przestrzennymi, w kontekście geograficznych mikro-opisów codzienności. Tym samym, w książce przybliżono różne sposoby, w jakie fizyczne formy lokali mieszkaniowych umożliwiają gospodarstwom domowym godzenie potrzeb mieszkaniowych i mobilności. Autor bada także czynniki ograniczające i umożliwiające przeobrażenia lokali wraz z upływem czasu, by ustalić, do jakiego stopnia – w tym kontekście – sprawczość społeczno-przestrzenna jest czymś fizycznie posiadanym lub „przechowywanym” przez budynki lub ludzi.

Tak jak sugeruje tytuł, rozumiana bardzo szeroko koncepcja „ulepszeń” (ang. *retrofit*), jako dodania elementu lub akcesorium „do czegoś, co danego elementu nie posiadało, w chwili produkcji” (<http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/retrofit>), stanowi podstawę struktury organizacyjnej książki. W dzisiejszych dyskusjach akademickich i politycznych, w kontekście działań wobec zmian klimatycznych, ulepszenia często postrzegane są jako część coraz rozleglejszych poczynań na rzecz zwiększenia energooszczędności istniejących budynków. Choć zagadnieniu poświęcono wiele prac ukierunkowanych inżynieryjnie, staje się jasne, że starania takie przynoszą rezultaty jedynie wtedy, gdy są one wdrażane wraz z kompleksowymi działaniami, uwzględniającymi złożoność współzależności wynikających z wprowadzania zmian wśród konsumentów i władz lokalnych oraz rolę szerszych systemów socjotechnicznych, instytucji i innowacji, a także współpracę pomiędzy wieloma interesariuszami (Vergragt and Brown 2012). Badania w tym zakresie uwydatniły wagę kontekstu sąsiedztwa (Xu *et al.* 2012), zmiennych demograficznych procesu (Pelenur and Cruickshank 2012), jak również stosunków zaufania, norm społecznych i codziennego zaangażowania (Brown *et al.* 2014). Wielu ekspertów kładzie nacisk na znaczenie ulepszeń w szerszej dynamice „transformacji miejskiego zrównowazenia” (ang. *urban sustainability transitions*), które zakładają systematyczną przebudowę środowiska zbudowanego i infrastruktury miejskiej (Eames *et al.* 2013). Podążając za tymi dyskusjami, w książce skupiono się na procesach społecznych, technicznych i politycznych, pozwalających przez dłuższy czas na oddolne wprowadzanie ulepszeń. Tym niemniej, zagadnienia zmian klimatu, zużycia energii i braku surowców nie stanowią głównej osi konceptualnej książki.

Metodologia

Materiały przedstawione i przeanalizowane w niniejszej książce zebrane zostały w kilku miastach i dzielnicach europejskich miast. W miejscach tych, od roku 2001, autor prowadził badania

samodzielnie lub z pomocą innych geografów, socjologów, ekonomistów i architektów. Wszystkie cztery „główne” obszary prowadzenia badań - Gdańsk, Skopje, Lublana i Budapeszt (zob. Ryc. 1), znajdują się w postkomunistycznych krajach Europy Środkowej i Wschodniej, a więc w regionie, który w ciągu ostatnich 20 lat przechodził dogłębne przemiany strukturalne, związane z odejściem od gospodarki planowanej do wolnorynkowej. W książce przedstawiono przekonanie, że doświadczenia z tych krajów i miast mogą znaleźć odniesienie do wielu kontekstów geograficznych, jako że proces transformacji postkomunistycznej daje bezprecedensową możliwość wglądu - w różnych skalach - w mechanizmy działania społeczeństwa i przestrzeni.

Ryc.1: Miasta, w których przeprowadzono badania.

W **Gdańsku**, w latach 2006-2013, w kilku etapach, przebadano etnograficznie 60 gospodarstw domowych. Wszystkie badane osoby mieszkały w wielorodzinnych budynkach mieszkalnych, jako że ten typ mieszkań jest reprezentatywny dla specyfiki historycznych i przestrzennych trajektorii obszarów śródmiejskich, interesujących autora. Odzwierciedla on również złożoność kwestii konstrukcyjnych i technicznych, związanych z wszelkimi próbami zmiany formy użytkowania i funkcji środowiska materialnego, w reakcji na zmieniające się warunki społeczno-gospodarcze. Gospodarstwa domowe – należące do różnych warstw społecznych – przebadane zostały pod kątem szeregu kwestii: wieku, płci, wykształcenia, struktury zatrudnienia, historii zakwaterowania i inwestycji, struktury domu, relacji sąsiedzkich, wzorców mobilności oraz preferencji mieszkaniowych. Badania etnograficzne polegały więc na przeprowadzeniu wywiadów, trwających od jednej do trzech godzin, w których szczególną uwagę poświęcono temu, jak gospodarstwa

domowe radziły sobie z licznymi wyzwaniami codzienności, np. godzeniem obowiązków zawodowych i opieki z koniecznością dostosowania domu do potrzeb jego mieszkańców. Dostęp do domów rozmówców uzyskano poprzez nieformalne sieci powiązań osobistych. Za zgodą rozmówców, wywiady zostały nagrane, a następnie poddane transkrypcji.

Decyzja o wykorzystaniu kwalitatywnych metod znajduje uzasadnienie w samym przedmiocie badania, jako że relacje między elastycznością mieszkaniową, mobilnością przestrzenną i strukturami demograficznymi, w skali gospodarstw domowych, wciąż pozostają kwestią mało poznaną. Uznano, że podejście etnograficzne stanowić będzie najodpowiedniejszą metodę rozwikłania licznych powiązań i wzajemnych zależności między różnymi decyzjami podejmowanymi przez gospodarstwa domowe, dotyczącymi wyrażania codziennego życia w strukturach środowiska zbudowanego (Halfacree and Boyle 1993, Kvale 1996). Oprócz opisów etnograficznych gospodarstw domowych, prowadzone w Gdańsku badania obejmowały 12 wywiadów z „ekspertami” – przedstawicielami decydentów i przedsiębiorstw, naukowcami oraz aktywistami społecznymi. Autor skorzystał również z szeregu tekstowych źródeł pomocniczych w języku polskim, takich jak miejskie dane statystyczne, w celu umieszczenia analizy w szerszych ramach społeczno-przestrzennych.

Decyzja o włączeniu studium przypadku *Lublany* do obszaru badań podyktowana była doświadczeniami i wiedzą, zdobytą przez autora podczas wcześniejszych projektów realizowanych w tym kontekście miejskim. Dzięki nim autor zdał sobie sprawę z istnienia dużego zgrupowania emeryckich gospodarstw domowych w ciasnej przestrzeni śródmieścia i jego okolicy (Haase *et al.* 2005). Podjęte przez autora badania miejskie, finansowane w ramach unijnego projektu naukowego opisanego w Rozdziale 1., pozwoliły zidentyfikować szereg szczególnych, negatywnych postaw wobec tej grupy, rozpowszechnionych wśród władz lokalnych i deweloperów. W świetle rozbieżności pomiędzy punktem widzenia władz, a zróżnicowanym życiem codziennym podobnych typów gospodarstw domowych w innych postkomunistycznych kontekstach geograficznych, wywiady przeprowadzone w Lublanie dotyczyły przede wszystkim przestrzennych, społecznych i ekonomicznych powiązań, przekładających się na specyfikę sytuacji mieszkaniowej osób starszych. Skupiono się zatem na gospodarstwach domowych tworzonych przez samotne, starsze kobiety, ponieważ to do nich odnosiło się gros negatywnych komentarzy. Ta grupa demograficzna zdaje się również być nadreprezentowana wśród osób zamieszkujących duże mieszkania z przełomu wieków, położone w centrach środkowoeuropejskich miast.

Analiza literatury przedmiotu wykazała, że decyzje dotyczące modyfikowania mieszkań w tej warstwie demograficznej były dotychczas badane w stopniu niedostatecznym, mimo ich potencjalnie istotnego, długofalowego wpływu na rozwój miast. Uzasadniało to przeprowadzenie pogłębionych badań postaw w tym zakresie, jak i modyfikacji lokali mieszkaniowych, wśród starszych kobiet zamieszkujących śródmiejską dzielnicę Šiška, w celu uwidocznienia społecznych, ekonomicznych i politycznych zależności tego procesu. W Lublanie przeprowadzono łącznie 18 wywiadów, skupiając się zwłaszcza a starszych, samotnych kobietach. Wywiady, trwające od dwóch do trzech godzin, zostały przeprowadzone w domach respondentów między grudniem 2006 a styczniem 2008. Starano się dotrzeć do osób reprezentujących jak najszersze spektrum sytuacji mieszkaniowych, w ramach tej warstwy. Tym niemniej, grupy z którą przeprowadzano wywiady nie można było dostosować do struktury gospodarstw domowych badanego obszaru, z uwagi na brak danych statystycznych w odpowiedniej skali. Ogółem, około dwóch trzecich rozmówczyń było wdowami, czwarta część kobiet nigdy nie zawarła małżeństwa, natomiast pozostałe były rozwódkami, które nie wyszły ponownie za mąż. Około dwie trzecie z nich zamieszkiwało wielorodzinne budynki mieszkalne, podczas gdy pozostałe mieszkały w domach rodzinnych, przeważnie wolnostojących. Choć podany

rozkład w przybliżeniu odzwierciedlał ogólniejszą strukturę mieszkaniową badanych sąsiedztw, ciężko jest stwierdzić, czy oddawał on również ich strukturę demograficzną. Z tego względu, badania przeprowadzone w Lublanie – bardziej niż kompleksową analizę – stanowią raczej przedstawienie niektórych, ogólniejszych, codziennych problemów społecznych i ekonomicznych, z którymi boryka się w przestrzeni domu ta specyficzna grupa mieszkańców.

Wywiady miały charakter częściowo ustrukturyzowany. Poruszono w nich takie kwestie jak: biografie „mieszkaniowe” i społeczne respondentów, ich sytuację mieszkaniową, więzi społeczne, codzienne wzorce poruszania się, wymagania konsumpcyjne, status ekonomiczny i źródła dochodu, zaangażowanie w życie społeczności, a także subiektywne postawy wobec przestrzennych, społecznych i politycznych przemian w środowisku miejskim. Dostęp do rozmówców uzyskano poprzez nieformalne sieci powiązań osobistych. Za zgodą osób badanych, wywiady zostały nagrane, a następnie poddane transkrypcji. Dodatkowo, przeprowadzono wywiady z siedmiorgiem decydentów, aktywistów społecznych i agentów nieruchomości z Lublany, w celu spojrzenia z szerszej perspektywy na to, jak lokalni aktorzy gospodarczy i polityczni postrzegają relacje między wprowadzeniem zmian w mieszkaniach a zdarzeniami demograficznymi wewnątrz tej grupy socjodemograficznej. Sięgnięto także do szeregu pomocniczych źródeł tekstowych, w języku słoweńskim, m.in. miejskich danych statystycznych, w celu zapewnienia odpowiedniego kontekstu do analizy.

Głównym celem badań terenowych w **Budapeszcie**, podjętych w roku 2011 – poprzedzonych badaniem pilotażowym z roku 1999 – była analiza zmieniających się wzorów społecznego i środowiskowego podziału miasta. W 10 gospodarstwach domowych, z obszaru objętego studium przypadku, przeprowadzono pogłębione wywiady. Do respondentów autor dotarł poprzez osobiste kontakty. Przeprowadzono również rozmowy z 8 ekspertami (decydenci, aktywiści na rzecz społeczeństwa obywatelskiego, przedsiębiorcy). Tak jak w poprzednich czterech badaniach, wywiady, trwające nie dłużej niż 3 godziny każdy, zostały nagrane, a następnie poddane transkrypcji. Autora interesowało, jak przestrzenna struktura społecznych, zbudowanych oraz naturalnych komponentów ekosystemu miejskiego, zastana na początku okresu przemian, przekształcała się w wyniku codziennych praktyk gospodarstw domowych i emergentnych miejskich nierówności mieszkaniowych. Kontekst badania stanowił przegląd literatury poświęcony cechom kwalitatywnym i trendom czasowym miejskich ekologicznych przemian przestrzennych w okresie postsocjalistycznym oraz ankieta poświęcona strategii działań odnoszących się do społecznych i środowiskowych problemów, właściwych w danym kontekście przestrzennym.

W ostatniej kolejności badania przeprowadzono w **Skopje**. Ich celem była obserwacja zmian dynamiki mieszkalnictwa w kontekście bardzo szczególnego zjawiska miejskiego, jakim są Dobudówki Budynków Mieszkalnych (DBM) (ang. ABE lub ABEs, zob. Bouzarovski, Gentile, *et al.* 2010). Metodologia tych badań łączyła badania ankietowe, opisy etnograficzne gospodarstw domowych oraz wywiady z decydentami i ekspertami. Ustaliwszy uprzednio, że w dzielnicy Karpoš IV znajdowało się 776 lokali posiadających DBM (ukończone lub w trakcie budowy), autor zapukał do drzwi każdego z nich, z zamiarem przeprowadzenia badania ankietowego. Wyniki ankiety, na którą odpowiedziało 290 respondentów, zostały szczegółowo omówione w Bouzarovski *et al.* (2010). W „Ulepszając miasto” skoncentrowano się natomiast na materiale zebrany podczas dwunastu wywiadów etnograficznych, przeprowadzonych w gospodarstwach domowych posiadających DBM (sześć w 2008 roku i sześć w 2010 roku), których celem było pogłębienie wiedzy dostarczonej przez ankietę. Badane gospodarstwa domowe nie należały do jednego, konkretnego typu – przedstawiały szeroką gamę sytuacji społecznych, demograficznych i mieszkaniowych. Autora interesowało poznanie historii ich zamieszkania, okoliczności

socjoekonomicznych, preferencji mieszkaniowych i postaw wobec DBM, przy jednoczesnym badaniu ich codziennych doświadczeń w odniesieniu do materialnego i symbolicznego wymiaru dobudówek. Podobnie jak to miało miejsce w Gdańsku, wywiady, trwające od dwóch do trzech godzin, odbywały się w domach respondentów (nagrania i transkrypcji dokonał autor). Przeprowadzono także pięć wywiadów ze skopijskimi decydentami, co umożliwiło umieszczenie zjawiska DBM i ulepszeń domów w szerszej perspektywie aspektów prawnych, regulacyjnych oraz tych związanych z polityką miejską.

Struktura i główne wnioski z pracy

Monografia podzielona jest na dwie części. Pierwsza z nich stanowi kombinację przeglądów literatury, tworzących strukturę pojęciową dla integracji odporności i elastyczności z badaniami przekształceń budynków mieszkalnych ujętej w perspektywie krytycznej. Druga część zawiera bardziej uszczegółowione obserwacje empiryczne, dotyczące tych zagadnień w czterech obszarach studiów przypadku.

We *Wstępie* określono kontekst badawczy, główne pytania i cele oraz źródła teoretyczne, wykorzystane w książce. Mając na uwadze brak powszechnie uznanej definicji koncepcji elastyczności i odporności, **Rozdziały 2 i 3** przedstawiają kluczową wiedzę dotyczącą tematu, z dziedzin geografii, ekologii, socjologii, demografii, studiów miejskich i architektury, w celu otwarcia drogi do zintegrowanej teoretyzacji licznych przestrzennych i społecznych wyrażen zdolności przystosowawczych i zmian w materialnym środowisku domu. Celem tej części książki, w szerszym znaczeniu, jest uzupełnienie niedostatków konceptualnie świadomych badań. Braki te uwidaczniają się zwłaszcza w dyscyplinach znajdujących się poza kontekstem, w jakim te dwa konstrukty były dotychczas stosowane.

Rozdział 4 buduje dialog między założeniami elastyczności i odporności a bardziej konkretną wiedzą dotyczącą przemian społeczno-przestrzennych, zachodzących na poziomie społecznej i fizycznej kompozycji domu. By to osiągnąć, w rozdziale tym – z pomocą literatury i licznych przykładów z krajów rozwiniętych – omówiono „upłynnienie” więzów rodzinnych i przyjaźni oraz destabilizację tradycyjnego pojmowania gospodarstwa domowego i relacji rodzinnych a także rolę zbudowanej tkanki lokali mieszkaniowych. Uwagę poświęcono przede wszystkim społeczno-przestrzennej sprawczości środowiska zbudowanego.

Drugą część książki otwiera rozdział, którego celem jest nakreślenie zarysu geograficznego miejsc wykorzystanych jako źródła materiału empirycznego, omówionego w książce. W **rozdziale 5** autor wychodzi od założenia, że brak empirycznego podparcia w skali mikro dla matrycy teoretycznej, stojącej za koncepcją odporności społecznej, uwidacznia się zwłaszcza podczas analizy kontekstów geograficznych, które poddane zostały w ostatnich latach daleko idącym zmianom strukturalnym. Postkomunistyczne kraje Europy Środkowowschodniej stanowią jeden z najlepszych przykładów takiej sytuacji, jako że ich społeczeństwa i gospodarki przeszły od komunistycznej dyktatury politycznej i centralnego planowania do demokracji parlamentarnej z systemem opartym na gospodarce rynkowej. Celem tego rozdziału jest zatem konceptualne powiązanie literatury dotyczącej odporności i elastyczności z teoretyzacjami przemian postkomunistycznych.

Rozdział 6 poświęcony jest naturze więzi emocjonalnej pomiędzy ludźmi i budynkami. Z pomocą koncepcji zapożyczonych z teorii sieci aktorów (ANT) oraz studiów naukowych i technologicznych (STS) oraz z pomocą czterech studiów przypadku z Europy Środkowej i Wschodniej, analizie poddany został sposób, w jaki powstały hybrydowe zespolenia na styku

budynek mieszkalny – jego mieszkańcy. Pomiąwszy „wzajemnie powiązane” struktury materialne środowiska domu, przeanalizowano zdolność lokali mieszkalnych do reagowania na głębokie przemiany instytucjonalne i ekonomiczne wewnątrz tkanki miejskiej, jak i do tworzenia tych przemian. Rozdział ten poświęcony jest także funkcjonowaniu architektury w życiu codziennym, z uwzględnieniem dyskusji na temat jej celów politycznych i znaczenia społecznego. Argumentację tę umieszczono w szerszej ekonomicznej i instytucjonalnej topografii przestrzeni przepływów.

W **Rozdziale 7** poruszone zostały kwestie implikacji dla mobilności mieszkaniowej, wynikające z relacji między ludźmi i ich lokalami. Skupiono się na licznych sposobach dostosowywania sytuacji mieszkaniowej gospodarstw domowych do zdarzeń zachodzących w środowisku zbudowanym. Przedstawiono wpływ, jaki mają zależności pomiędzy geografiami życia codziennego i strukturami miejskimi na gospodarstwa domowe. Poddano analizie stosowne dowody empiryczne, zebrane w odniesieniu do ram wyznaczonych przez szeroką literaturę, dotyczącą mobilności mieszkaniowej i elastyczności ekonomicznej.

Rozdział 8 przedstawia szerszy wymiar licznych werbalizacji elastyczności i odporności w środowisku mieszkalnym domu. W szczególności, skoncentrowano się na „ukrytym życiu” sąsiedztw, będącym następstwem przedłużających się warunków do prowadzenia modyfikacji mieszkań *in situ* i niskiej mobilności mieszkaniowej. Autora interesowały konkretne krajobrazy miejskie czterech badanych miast, powstałe w wyniku szczególnych relacji między budynkami a zamieszkującymi je ludźmi, w kontekście społeczno-politycznych zależności zakorzenionych w niedawnej, jak i bardziej odległej przeszłości.

We **Wnioskach** wskazano szereg dalszych pytań i listę tematów, które należałoby poruszyć w przyszłych badaniach nad zagadnieniem. Szczególną uwagę poświęcono relacjom pomiędzy mobilnością mieszkaniową a sposobem zarządzania miastem oraz wpływowi mobilności na rozwój miasta w przyszłości. Zwrócono uwagę na różne sposoby, w jakie strategie gospodarstw domowych realizowane na poziomie życia codziennego ujawniają istnienie znacznie szerszej sieci powiązań budowanych między społecznoekonomicznymi praktykami i konkretnym miejscem. Tym niemniej, hybrydowe zespolenie, podtrzymujące takie sieci, zakorzenione jest w zmianach polityczno-gospodarczych, będących następstwem procesu postkomunistycznych przekształceń. Wnioski, zatem, wskazują na potencjalną użyteczność koncepcji ścieżki rozwoju i ścieżki kreatywności (ang. *path dependency and path creation*) dla zrozumienia sytuacji cechujących się głęboką rekonstrukcją społecznych i przestrzennych rozwiązań w skali gospodarstw domowych. Zostało postawione pytanie, do jakiego stopnia zaobserwowane trendy stanowią manifestację siły ukrytego potencjału społecznego – nie tylko w miastach postkomunistycznych, lecz generalnie w miastach późnego kapitalizmu. Pytanie odnosi się również do możliwości wykorzystania analizowanych trendów do stworzenia podstaw dla budowy zdecentralizowanych epistemologicznych ram do prowadzenia badań nad zmiennością miast.

Implikacje

Książka ukazuje proces interakcyjnego współ-konstruowania przestrzeni zbudowanych i aktywności społecznej, który jest następstwem modyfikowania i dostosowywania sposobów funkcjonowania gospodarstw domowych do wielowarstwowo złożonych układów domowych i wspólnotowych, w których te gospodarstwa działają. Nieustające napięcie pomiędzy płynnymi wymogami społecznymi a spetryfikowanymi strukturami mieszkalnictwa „upłynnia” struktury urbanistyczne: istnieje tendencja do zaniku ładu i hierarchii w środowiskach zbudowanych, połączona z rozpadem społecznych i fizycznych krajobrazów miasta. Destabilizacja utrwalonych

wzorców miejskich uwidacznia się we wzrastającej powszechności elastycznych, nietradycyjnych typów gospodarstw domowych, takich jak mieszkający samotnie profesjonaliści lub dorośli współdzielący mieszkanie w śródmiejskich dzielnicach miast, tj. w lokalizacji zapewniającej im elastyczność mieszkaniową, transportową i zawodową. Destabilizacja tradycyjnych struktur ujawnia się także w emergentnych powiązaniach miejskiej segregacji społecznej ze średnio- i długoterminowymi perspektywami rozwoju konkretnych sąsiedztw jak również w przemianach wewnętrznych struktur lokali mieszkalnych w odpowiedzi na zmiany potrzeb życiowych ich mieszkańców.

Te stopniowe, niezliczone i niemal niezauważalne zmiany mają, być może, większe znaczenie dla długoterminowej ewolucji miasta niż bardziej widoczne, nagłe rekonfiguracje, takie jak inwestycje w nowe przestrzenie sprzedaży lub handlu, nowobudowane biurowce, osiedla grodzone czy wyburzanie zrujnowanych obiektów. Wynika stąd potrzeba kompleksowej, wieloaspektowej konceptualizacji elastyczności i odporności w środowisku zbudowanym; konceptualizacji, która uwzględniałaby wspólną sprawczość czynnika ludzkiego i nie-ludzkiego w inicjowanych „od wewnątrz” przemianach miejskich. Bardziej zintegrowane postrzeganie tych zagadnień może dostarczyć alternatywnych interpretacji dynamiki takich zjawisk jak kurczenie się miast i reurbanizacja (Bouzarovski, Haase, *et al.* 2010, Großmann *et al.* 2013), podważając zarazem zdolność istniejących struktur pojęciowych – zwłaszcza gentryfikacji – do wyjaśnienia współczesnych zmian w miastach, przede wszystkim w rozumieniu ściśle normatywnym (Slater 2008).

Ogółem rzecz ujmując, spostrzeżenia wynikające z kontekstu przemian w czterech badanych miastach mogą zostać przeniesione na szersze rozumienie niskoemisyjnych przemian w skali światowej – obydwie procesy zakładają fundamentalne przekształcenia ekonomiczno-polityczne, polegające na odejściu od określonego reżimu gospodarczego i politycznego. Dyskusje dotyczące ulepszeń klimatycznych również mogą zostać ubogacone poprzez włączenie wiedzy na temat bardziej ogólnych usprawnień lokali mieszkaniowych i transformacji w zabudowie mieszkaniowej, przedstawionych w niniejszej książce. Działania tego typu uwidaczniają znaczenie podejścia do ulepszeń jako systematycznych procesów na poziomie wspólnoty, których sukces warunkowany jest werbalizacją głębokiego zrozumienia relacji społecznych oraz aspiracji uczestniczących w tych procesach gospodarstw domowych (Hodson and Marvin 2010, Eames *et al.* 2013, Karvonen 2013, Bartiaux *et al.* 2014, Gupta *et al.* 2014). W tym miejscu potrzeba zaangażowania mieszkańców, jako równych i aktywnych uczestników procesów przemian w mieszkalnictwie, jest szczególnie istotna, podobnie jak stworzenie ram teoretycznych i struktury działań, uwzględniających stopniową, sekwencyjną i oddolną naturę działań w obrębie zbudowanego środowiska w skali gospodarstw domowych. Tym samym, ulepszanie miasta w swojej istocie jest działaniem społeczno-materialnym, angażującym – oprócz infrastruktury technicznej środowiska zbudowanego – szerokie spektrum powiązań polityczno-gospodarczych.

Niektóre rekomendacje, płynące z empirycznie zbadanych prawidłowości opisanych w „Ulepszając miasto”, mogą znaleźć zastosowanie w skali światowej, inne odnoszą się raczej do kontekstu miast postkomunistycznych. Jeżeli książka posiada swego rodzaju „przesłanie”, to jest ono takie, że władze państwowe, miejskie i dzielnicowe powinny rozwijać subtelniejsze narzędzia działania oraz gromadzić usystematyzowaną wiedzę na temat różnych form dynamiki mieszkalnictwa w substancji urbanistycznej miast oraz na temat mobilizacji nieformalnych i alternatywnych form gospodarki, nakierowanych na miejscowe przemiany materialnego środowiska zamieszkania. Głębsze rozpoznanie różnorodnych mechanizmów, w drodze stosowania których zabudowa mieszkaniowa i mieszkańcy poddają się złożonym cyklom adaptacji i uelastycznienia,

może doprowadzić do radykalnej zmiany rozumienia miejskiej odporności na zewnętrzne i wewnętrzne wstrząsy i naciski. Jak wykazały niniejsze badania, rezultaty licznych procesów różnicowania przestrzennego wciąż są niepewne, a wiele pytań pozostaje bez odpowiedzi – zwłaszcza w kwestii zmieniających się relacji między środowiskami miejskimi, segregacją społeczno-przestrzenną i codzienną prywatnością. Władze lokalne na całym świecie, tradycyjnie zorientowane przede wszystkim na rozwiązanie problemów wewnętrznych, będą musiały zdać sobie sprawę ze znaczenia roli miast jako punktów zwrotnych oddolnej kreatywności i innowacyjności w dziedzinie mieszkalnictwa. Rozwój różnych form ingerencji w lokalach mieszkaniowych i różnych systemów własności może zapewnić zrównoważoną przyszłość miasta, tylko przy właściwym uwzględnieniu silnego potencjału „urbanizmu w formule zrób to sam” w kształtowaniu przyszłości miasta.

W kontekście Europy Środkowej i Wschodniej, władze lokalne i krajowe będą musiały aktywniej zaangażować się w strategiczne zarządzanie popytem i mobilnością w mieszkalnictwie, jako że polaryzujące efekty procesów rynkowych ograniczą możliwości finansowe zaspokajania potrzeb mieszkaniowych rosnącej liczby gospodarstw domowych, wynikającej z drugiego przejścia demograficznego. Świadoma polityka mieszkaniowa w skali lokalnej, w większości postkomunistycznych krajów, oznaczałaby odejście od dziedzictwa przeszłości, jako że w tej części świata, planiści miejscy chętniej sięgali po bezpośrednie metody przydziału mieszkań i inwestycji publicznych. Potrzebę bardziej wysublimowanych struktur zarządzania, motywowania i zachęt gospodarczych uwydatnia dodatkowo zmniejszające się prawdopodobieństwo, by, w długiej perspektywie, właściciele mogli zapewnić środki na prywatne inwestycje. W konsekwencji nieudolności państwa w radzeniu sobie z rosnącymi wymaganiami społecznymi i środowiskowymi związanymi ze środowiskiem zbudowanym, niektóre dzielnice mogą stać się siedliskami segregacji społecznej i oporu politycznego.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych (artystycznych).

Oprócz przedstawionej pracy, studia autora dotyczyły także czterech różnych tematów badawczych z zakresu geografii społeczno-ekonomicznej oraz nauk społecznych i środowiskowych.

Wrażliwość i ubóstwo energetyczne

Badania z tego obszaru miały na celu opisanie różnorodnych form kształtowania codziennego życia społeczeństw poprzez przepływy energii, skutkujące powstaniem nierówności niemożliwych do rozwiązania za pomocą jedynie technologii. Uwagę poświęcono zwłaszcza analizie czynników powstawania ubóstwa energetycznego, rozumianego powszechnie jako niemożność zapewnienia przez gospodarstwo domowe poziomu usług energetycznych, odpowiadającego jego społecznym i materialnym potrzebom. Nierówność ta zakłada występowanie konkretnej formy materialnej deprivacji w domu. W badaniach autora, między innymi, poddano krytyce część istniejącej wiedzy z tego obszaru, poprzez ukazanie politycznej dynamiki, prowadzącej do powstania opisywanego zjawiska oraz to, jak publiczne jej usankcjonowanie prowadzi do marginalizacji określonych grup. Zapewnienie przystępnych cen energii w mieście, jak wynika z części ostatnich badań autora, jest w równym stopniu kwestią zapewnienia odpowiedniego doboru typów budownictwa mieszkaniowego i systemów grzewczych do potrzeb gospodarstw domowych, co kwestią dochodów i energooszczędności. W tym kontekście, autor pragnął wywołać zmianę w głównym nurcie teoretyzacji ubóstwa energetycznego, w następstwie której akcent zostałby przeniesiony z dostępności finansowej i energooszczędności na bardziej złożone i zniuansowane kwestie wrażliwości, odporności i niepewności.

Najważniejsze publikacje

- Petrova S, Torres Garcia M, **Bouzarovski S** (2016) Using action research to enhance learning on end-use energy consumption: Lessons from reflective practice. *Environmental Education Research*. <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13504622.2016.1144177>.
- Bouzarovski S**, Tirado Herrero S (2015) The energy divide: Integrating energy transitions, regional inequalities and poverty trends in the European Union. *European Urban and Regional Studies*. <http://eur.sagepub.com/content/early/2015/08/21/0969776415596449.abstract>.
- Bouzarovski S**, Tirado Herrero S, Petrova S, Ürgüç Vorsatz D (2015) Unpacking the spaces and politics of energy poverty: path-dependencies, deprivation and fuel switching in post-communist Hungary. *Local Environment*. <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13549839.2015.1075480>.
- Bouzarovski S**, Petrova S (2015a) A global perspective on domestic energy deprivation: Overcoming the energy poverty–fuel poverty binary. *Energy Research & Social Science* 10, 31-40.
- Bouzarovski S**, Petrova S (2015b) The EU energy poverty and vulnerability agenda: An emergent domain of transnational action. In Tosun J, Biesenbender S and Schulze K (eds) *Energy Policy Making in the EU: Building the Agenda*. Berlin: Springer, 129-144.
- Bouzarovski S** (2014) Energy poverty in the European Union: Landscapes of vulnerability. *Wiley Interdisciplinary Reviews* 3: 276-289.
- Bouzarovski S**, Petrova S, Kitching M and Baldwick J (2013) Precarious domesticities: Energy vulnerability among urban young adults. In Bickerstaff K, Walker G and Bulkeley H (eds) *Energy Justice in a Changing Climate: Social Equity and Low-Carbon Energy*. London: Zed Books, 30-45.
- Petrova S, Gentile M, Mäkinen IH, **Bouzarovski S** (2013) Perceptions of thermal comfort and housing quality: Exploring the micro-geographies of energy poverty in Stakhanov, Ukraine. *Environment and Planning A* 45: 1240-1257
- Thornbush MJ, Golubchikov O, **Bouzarovski S** (2013) Sustainable cities targeted by combined mitigation-adaptation efforts for future-proofing. *Sustainable Cities and Society* 9: 1-9.
- Bouzarovski S**, Petrova S, Sarlamanov S (2012) Energy poverty policies in the EU: A critical perspective. *Energy Policy* 49: 76-82.
- Poputoaia D, **Bouzarovski S** (2010) Regulating district heating in Romania: Legislative challenges and energy efficiency barriers. *Energy Policy* 38: 3820-3829.

Buzar² S (2007a) *Energy Poverty in Eastern Europe: Hidden Geographies of Deprivation*. Aldershot: Ashgate.

Buzar S (2007b) When homes become prisons: The relational spaces of post-socialist energy poverty. *Environment and Planning A* 39: 1908-1925.

Buzar S (2007c) 'Hidden' geographies of energy poverty in post-socialism: Between institutions and households. *Geoforum* 38: 224-240.

Buzar S (2006) Estimating the extent of domestic energy deprivation through household expenditure surveys. *CEA Journal of Economics* 1: 5-14.

Geopolityka dostaw energii i gazu

Geopolityka energetyki to kolejny wątek prac badawczych autora. Szczególny nacisk położono na rolę sieci infrastruktury – przede wszystkim gazociągów – przesyłającej nie tylko węglowodory, lecz także międzynarodową geometrię władzy, obiegu gospodarczego i relacji kulturowych. W centrum uwagi znalazło się to, jak przesył energii naturalnej wewnątrz granic jednego kraju umożliwia powstanie charakterystycznych koalicji terytorialnych poza tradycyjnymi granicami państwa narodowego. Autor rzuca światło na historyczne zakorzenienie w geografii europejskiego sektora energetycznego stosowanych w badanym obszarze praktyk regulacyjnych. W ich efekcie powstaje hybrydowy krajobraz złożony z interesów państw narodowych, korporacji i organizacji międzynarodowych. Opierając się na wnioskach płynących z zarządzania sieciowego oraz z kluczowych aspektów geopolityki, zbadano polityczne i narodowe struktury umożliwiające tworzenie się charakterystycznych form zarządzania energetyką w odniesieniu do lądowego przesyłu gazu. Uwagę poświęcono także formowaniu się przestrzennych układów odzwierciedlających „tworzenie terytoriów” poprzez społeczno-techniczne zespolenia. Powyższe trzy cele badawcze oparto na podejściu konceptualnym akcentującym złożone procesy społeczne, polityczne i tożsamościowe, stanowiące podbudowę polityki energetycznej, dzięki czemu możliwe stało się odejście od jednomiarowych analiz postrzegających rynki lub „państwo”, jako jedyne istotne w tej kwestii podmioty.

Najważniejsze publikacje

Bouzarovski S, Bradshaw M, Wochnik A (2015) Making territory through infrastructure: The governance of natural gas transit in Europe. *Geoforum* 64, 217-228.

Bridge G, **Bouzarovski S**, Bradshaw MJ, Eyre N (2013) Geographies of energy transition: Space, place and the low-carbon economy. *Energy Policy* 53: 331-340.

Lawal, AM, **Bouzarovski S**, Clark J (2013) Public participation in EIA: The case of West African Gas Pipeline and Tank Farm projects in Nigeria. *Impact Assessment and Project Appraisal*, 31: 226-231.

² Pragnę zwrócić uwagę, że początkowo prace naukowe i książki publikowałem posługując się skróconą pisownią mojego nazwiska.

- Bouzarovski S**, Bassin M (2011) Energy and identity: Imagining Russia as a hydrocarbon superpower. *Annals of the Association of American Geographers* 101: 783-794.
- Bouzarovski S**, Petrova S (2011) Can the urban public sphere in Eastern and Central Europe deliver participatory climate change protection? In: Heinrich-Boell-Foundation Brandenburg (2011) *Participation in Urban Climate Protection: Answers of European Municipalities*. Potsdam: Heinrich-Boell-Foundation Brandenburg, 14-20.
- Bouzarovski S** (2010) Energy transit in Central and Eastern Europe: Interpreting Polish reactions to the Nord Stream pipeline through a spatial-political lens. In: Franke A, Gawrich A, Windwehr J (eds.) *Are Energy Resources a Curse? Rentierism and Energy Policy in Post-Soviet States*. Opladen: Budrich Verlag, 201-213.
- Bouzarovski S** (2010) Post-communist energy reforms in critical perspective: Entangled boundaries, scales and trajectories of change. *European Urban and Regional Studies* 17: 167-182.
- Bouzarovski S**, Konieczny M (2010) Landscapes of paradox: public discourses and state policies in Poland's relationship with the Nord Stream pipeline. *Geopolitics* 15: 1-21.
- Bouzarovski S** (2009) East-Central Europe's changing energy landscapes: A place for geography. *Area* 41: 452-463.
- Buzar S** (2008) Energy, environment and international financial institutions: The EBRD's activities in the Western Balkans. *Geografiska Annaler B* 90: 409-431.

Kartografia krytyczna

Chęć stworzenia innowacyjnych metod teoretyzacji przestrzeni i czasu obecna jest w znacznej części prac autora. Świadczy o tym udział autora w projekcie Hestia – interdyscyplinarnej grupie badaczy z nauk humanistycznych i informatyki, której celem jest zbadanie możliwości wykorzystania mapowania sieciowego do tworzenia nowatorskich podejść i przedstawień relacji przestrzennych. Celem prac było ponowne przestudiowanie relacji pomiędzy mapą a dyskursem, zwłaszcza w kontekście zwrotu przestrzennego wśród badaczy literatury i filmu. Przede wszystkim, założono odejście od tradycyjnej, kartograficznej wizji przestrzeni geograficznej jako punktów na mapie. Wykorzystanie mediów elektronicznych do równoległego odczytu tekstu i przestrzeni, umożliwiło postrzeganie przestrzeni jako czegoś przeżywanego i doświadczanego. W ramach projektu, tworzone są sieciowe mapy zależności pomiędzy miejscami opisanymi przez Herodota z Helikarnasu, czego skutkiem jest podważenie schematycznego podziału świata jako zderzenia Wschodu i Zachodu, Azji i Europy.

Najważniejsze publikacje

- Barker ETE, **Bouzarovski S**, Pelling CBR, Isaksen L (editors) (2015) *New Worlds From Old Texts: Revisiting Ancient Space and Place*. Oxford and New York: Oxford University Press.
- Bouzarovski S**, Barker ETE (2015) Creating new worlds out of old texts. In: Barker ETE, Pelling CBR, Bouzarovski S, Isaksen L (eds) *New Worlds out of Old Texts: Developing Techniques for the Spatial Analysis of Ancient Narratives*. Oxford and New York: Oxford University Press, 1-21.

- Barker ETE, **Bouzarovski S**, Isaksen L (2015) Towards a qualitative network analysis of Herodotus 5. In: Barker ETE, Pelling CBR, Bouzarovski S, Isaksen L (eds) *New Worlds out of Old Texts: Developing Techniques for the Spatial Analysis of Ancient Narratives*. Oxford and New York: Oxford University Press, 155-179.
- Barker ETE, **Bouzarovski S**, Pelling CBR, Isaksen L (2013) Extracting, investigating and representing geographical concepts in Herodotus: the case of the Black Sea. In: Tsetschladze GR (ed) *The Bosphorus: Gateway Between the Ancient East and West*. Oxford: Oxford University Press, 7-17.
- Barker ETE, **Bouzarovski S**, Isaksen L and Pelling C (2013) Writing space, living space: time, agency and place relations in Herodotus's Histories. In: Heirman J and Klooster J (eds) *The Ideologies of Lived Space in Literary Texts, Ancient and Modern*. Ghent: Academia Press, 229-247.
- Barker ETE, Isaksen L, Rabinowitz N, **Bouzarovski S**, Pelling CBR (2013) On using a digital text in modern humanities research: the case of Herodotus' Histories. In: Dunn S, Mahony S (eds) *Digital Classicist Supplement: Bulletin of the Institute of Classical Studies*. Oxford: Oxford University Press, 45-62.
- Barker ETE, **Bouzarovski S**, Pelling CBR, Isaksen L (2010) Mapping an ancient historian in a digital age: The Herodotus Encoded Space-Text-Image Archive (HESTIA). *Leeds International Classical Journal* 9: 1-24.

Reurbanizacja i zmiany demograficzne

Studia autora poświęcone oddziaływaniu na tkankę miejską procesów reurbanizacji i zmiany demograficznej, które powodują wzrost atrakcyjności śródmiejskiej części miasta wśród różnorodnych typów gospodarstw domowych i grup społecznych, wiążą się poniekąd z głównym osiągnięciem naukowym, przedłożonym na potrzeby niniejszej recenzji. W wymiarze metodologicznym, prace oparte zostały na społeczno-demograficznych analizach miejskich spisów ludności, jak również na odpowiednio dostosowanych badaniach ankietowych, przeprowadzonych wśród lokalnych mieszkańców. Badania dotyczyły przede wszystkim europejskich obszarów miejskich. Wyniki uwidoczniły wpływ licznych trendów migracyjnych i nowych form gospodarstw domowych, łączonych z „drugim przejściem demograficznym”, na strukturę zamieszkania i fragmentację śródmiejskich dzielnic miast. Podkreślono znaczenie sprawczości gospodarstw domowych w przemianach miejskich, postulując dalsze włączenie demografii gospodarstw domowych do procesu interpretacji współczesnych problemów i trendów miejskich. Badania wykazały, że współczesne procesy prowadzą do społecznej dywersyfikacji, „rezydencjalizacji” (ang. *residentialization*) oraz fragmentacji tkanki miejskiej. Opisana dynamika nie mieści się w pojęciu gentryfikacji, ponieważ nie zakłada ona poważniejszych renowacji budynków mieszkalnych, a jej rozprzestrzenianie się wewnątrz miast jest rozproszone i fragmentaryczne.

Najważniejsze publikacje

- Sýkora L, **Bouzarovski S** (2012) Multiple transformations: Conceptualising the post-communist urban transition. *Urban Studies* 49: 43-60.

- Bouzarovski S**, Salukvadze R, Gentile M (2011) A socially resilient urban transition? The contested landscapes of apartment building extensions in two post-communist cities. *Urban Studies* 48: 2689-2714.
- Bouzarovski S** (2011) City profile: Skopje. *Cities* 28: 265-277.
- Haase A, Kabisch S, Steinführer A, **Bouzarovski S**, Hall R, Ogden P (2010) Emergent spaces of reurbanisation: Exploring the demographic dimension of inner-city residential change in a European setting. *Population, Space and Place* 16: 443-463.
- Buzar S** (2009) Fluid households, flexible cities: Research and policy responses to the new demographics of urban change in postsocialism. In: Lesechko M, Mądry C (eds.) *Economic, Social and Administrative Changes in Central and Eastern European Countries*. Lviv: Regional Institute of Public Administration, 73-87.
- Buzar S**, Ogden PE, Hall R, Haase A, Kabisch S, Steinfuehrer A (2007) Splintering urban populations: Emergent landscapes of reurbanisation in four European cities. *Urban Studies* 44: 651-677.
- Buzar S**, Ogden PE, Hall R (2007) Beyond gentrification: The reurbanisation of Bologna. *Environment and Planning A* 39: 64-85.
- Buzar S** (2007) 'Hidden' geographies of energy poverty in post-socialism: Between institutions and households. *Geoforum* 38: 224-240.
- Buzar S**, Grabkowska M (2006) The social reproduction of flexibility in the housing environment: stories from inner-city Gdańsk. In: Platje J, Slodczyk J, Filho WL (eds.) *Current Issues of Sustainable Development - Priorities and Trends*. Economic and Environmental Studies 8. Opole: Uniwersytet Opolski, 157-175.
- Buzar S** (2005) Post-socialist urban ecosystems in flux: The socio-spatial differentiation of three Budapest districts. In: Sagań I, Smith DM (eds.) *Society, Economy, Environment – Towards the Sustainable City*. Gdańsk: Bogucki Wydawnictwo Naukowe, 61-75.
- Buzar S** (2005) The institutional trap in the Czech rental sector: Nested circuits of power, space and inequality. *Economic Geography* 82: 381-405.
- Buzar S**, Ogden PE, Hall R (2005) Households matter: The quiet demography of urban transformation. *Progress in Human Geography* 29: 413-436.

Wpływ na politykę

Znaczna część wiedzy naukowej autora była pochodną lub prowadziła do nawiązania współpracy z kluczowymi instytucjami państwowymi, takimi jak Komisja Europejska, angielskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych i Wspólnoty Brytyjskiej, a także z organizacjami przedsiębiorców, think-tankami czy grupami interesu, w tym National Energy Action (wiodącą brytyjską organizacją charytatywną walczącą z ubóstwem energetycznym) i Francuskim Instytutem Stosunków Międzynarodowych. Autor doradzał i wspierał również eurodeputowanych w tworzeniu

Europejskiej karty praw odbiorców energii, której to zapisy znalazły się w Trzecim Europejskim Pakiecie Energetycznym. Badania autora pomogły w tworzeniu ram europejskiej polityki spójności. Autor miał także wkład w działalność Międzynarodowej Agencji Energetycznej, Europejskiej Komisji Gospodarczej ONZ a także Banku Światowego.

Kluczowa działalność

- 2016: Członek, Ekspert Panelu, konkurs Smart Urban Futures, JPI Urban Europe;
- Od 2015: Członek Rady Zarządzającej Centre for Environmental Research and Information;
- Od 2015: Członek Kuratorium EAGA Charitable Trust;
- 2014: Przewodniczący, Komitet Oceniający, Joint Scientific Thematic Research Programme dotyczący ‘Smart Energy in Smart Cities’ między Holendią a Chinami;
- 2014: External Analyst, Bank Światowy;
- 2013-2014: External Analyst, badania EcoSense dotyczące „Możliwości Energetyczne Macedonii” (http://www.ekosvest.com.mk/images/publikacji/energetski_moznosti_en.pdf);
- 2013-2014: External Analyst, Spring Alliance initiative on ‘Tax Justice and Climate Change’ (http://www.socialplatform.org/wp-content/uploads/2014/01/Article_energy-poverty_Bouzarovski.pdf);
- 2012-2013: Członek Ministerstwa Energii i Zmiany Klimatu Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii, expert panelu ‘Energy efficiency and behaviours’;
- 2012: Konsultant, projekt sfinansowany ze środków GIZ dotyczący wyliczania metodologii harmonizacji EPBD w regionie Bałkanów Zachodnich;
- Od 2011: Koordynator International Energy Vulnerability Network;
- 2010: Goscinny wykładowca, Chevening Fellowship Programme na temat ‘The Economics of Energy’, sfinansowanego przez British Council i Ministerstwo Spraw Zagranicznych i Wspólnoty Brytyjskiej, Institute for Energy Research and Policy, Birmingham;
- 2006: Doradca, Ministerstwo Władz Lokalnych, Skopje, Rząd Republiki Macedonii;
- 2001: Doradca, Ministerstwo Pracy i Spraw Socjalnych, Republika Chorwacji;
- 1999-2003: Członek Zespołu Trenerów Europejskiego Forum Młodzieży, Bruksela;
- 1998: Analityk Zewnętrzny, Lokalny Środowiskowy Plan Działań, Miasto Skopje, Ministerstwo Środowiska Republiki Macedonii;
- 1998: Członek Komitetu doradczego, Program Młodzieżowy, Open Society Institute Macedonia;
- 1997-2000: Przewodniczący Federacji Młodych Zielonych Europejskich, Bruksela;
- 1997-1999: Koordynator Mediterranean Political Ecology Platform, Ateny;
- 1997: Członek Międzynarodowego Zespołu Koordynatorów European Youth For Action, Amsterdam;
- 1996-1998: Koordynator projektu, Kampanii Parku Narodowego Mavrovo, Przyjaciele Ziemi Macedonia.

Bibliografia

Albrechts, L. and Coppens, T., 2003. Megacorridors: striking a balance between the space of flows and the space of places. *Journal of Transport Geography*, 11, 215–224.

Armitage, J. and Roberts, J., 2002. Chronotopia. In: J. Armitage and J. Roberts, eds. *Living With Cyberspace: Technology & Society in the 21st Century*. London and New York: Continuum, 43–56.

- Bartiaux, F., Gram-Hanssen, K., Fonseca, P., Ozoliņa, L., and Christensen, T.H., 2014. A practice–theory approach to homeowners’ energy retrofits in four European areas. *Building Research & Information*, <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09613218.2014.900253#.U2aPW8dxH49>, 1–14.
- Bauman, Z., 2005. *Liquid Life*. Cambridge: Polity.
- Blunt, A. and Dowling, R., 2006. *Home*. London: Routledge.
- Bouzarovski, S., Gentile, M., and Salukvadze, J., 2010. A socially resilient urban transition? The contested landscapes of apartment building extensions in two post-communist cities. *Urban Studies*, 48, 2689–2714.
- Bouzarovski, S., Haase, A., Hall, R., Kabisch, S., Steinfuehrer, A., and Ogden, P.E., 2010. Household structure, migration trends and residential preferences in inner-city León, Spain: unpacking the demographics of reurbanization. *Urban Geography*, 31, 211–235.
- Boyer, C., 1995. The great frame up: fantastic appearances in contemporary spatial politics. In: H. Liggett and D. Perry, eds. *Spatial Practices*. London: Sage, 81–109.
- Boyer, C.M., 1996. *CyberCities: Visual Perception in the Age of Electronic Communication*. New York, NY: Princeton Architectural Press.
- Brown, P., Swan, W., and Chahal, S., 2014. Retrofitting social housing: reflections by tenants on adopting and living with retrofit technology. *Energy Efficiency*, 1–13.
- Burawoy, M., Krotov, P., and Lytkina, T., 2000. Involution and destitution in capitalist Russia. *Ethnography*, 1, 43–65.
- Castells, M., 2002. *The Rise of the Network Society. The Information Age: Economy, Society and Culture*. Oxford: Blackwell.
- Eames, M., Dixon, T., May, T., and Hunt, M., 2013. City futures: exploring urban retrofit and sustainable transitions. *Building Research & Information*, 41, 504–516.
- Flamm, M. and Kaufmann, V., 2006. Operationalising the concept of motility: a qualitative study. *Mobilities*, 1, 167–189.
- Graham, S. and Marvin, S., 2001. *Splintering Urbanism: Networked Infrastructures, Technological Mobilities, and the Urban Condition*. London and New York: Routledge.
- Großmann, K., Bontje, M., Haase, A., and Mykhnenko, V., 2013. Shrinking cities: Notes for the further research agenda. *Cities*, 35, 221–225.
- Gupta, R., Barnfield, L., and Hipwood, T., 2014. Impacts of community-led energy retrofitting of owner-occupied dwellings. *Building Research & Information*, <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09613218.2014.894742#.U2aPP8dxH49>, 1–16.
- Haase, A., Kabisch, S., Steinfuehrer, A., Fritzsche, A., Buzar, S., Hall, R., and Ogden, P.E., 2005. *Ljubljana. Final Report, Re Urban Mobil Work Package 3, Sociology*. Leipzig-Halle: Institute for Environmental Research.
- Halfacree, K.H. and Boyle, P.J., 1993. The challenge facing migration research: the case for a biographical approach. *Progress in Human Geography*, 17, 333–348.
- Hodson, M. and Marvin, S., 2010. ‘Urban retrofit’ - From project by project to systemic change. *Town and Country Planning*, 79, 429–433.
- Jarvis, H., 2005. Moving to London time: household co-ordination and the infrastructure of everyday life. *Time and Society*, 14, 133–154.
- Karvonen, A., 2013. Towards systemic domestic retrofit: a social practices approach. *Building Research & Information*, 41, 563–574.
- Killick, T., 1995. *The Flexible Economy: Causes and Consequences of the Adaptability of National Economies*. London: Routledge.
- Kvale, S., 1996. *Interviews: An Introduction to Qualitative Research Interviewing*. London: Sage.
- Marcuse, P. and van Kempen, R., 2002. *Of States and Cities: The Partitioning of Urban Space*. Oxford and New York, NYC: Oxford University Press.

- Markusen, A., 1996. Sticky places in slippery space: a typology of industrial districts. *Economic Geography*, 7, 293–313.
- Martin, E., 1994. *Flexible Bodies: The Role of Immunity in American Culture From the Days of Polio to the Age of AIDS*. Boston: Beacon Press.
- Pelenur, M.J. and Cruickshank, H.J., 2012. Closing the Energy Efficiency Gap: A study linking demographics with barriers to adopting energy efficiency measures in the home. *Energy*, 47, 348–357.
- Pollert, A., 1988. Dismantling flexibility. *Capital and Class*, 34, 42–75.
- Pollert, A., 1991. *Farewell to Flexibility?*. Macmillan: Basingstoke.
- Sennett, R., 1998. *The Culture of the New Capitalism*. New Haven: Yale University Press.
- Slater, T., 2008. A literal necessity to be re-placed: a rejoinder to the gentrification debate. *International Journal of Urban and Regional Research*, 32, 212–223.
- Sloterdijk, P., 1988. *Critique of Cynical Reason*. London: Verso.
- Till, J. and Schneider, T., 2007. *Flexible Housing*. Amsterdam ; Boston: Routledge.
- Vergragt, P.J. and Brown, H.S., 2012. The challenge of energy retrofitting the residential housing stock: grassroots innovations and socio-technical system change in Worcester, MA. *Technology Analysis & Strategic Management*, 24, 407–420.
- Wacquant, L., 1999. Urban marginality in the coming millennium. *Urban Studies*, 36, 1639–1647.
- Wacquant, L., 2011. A Janus-faced institution of ethnoracial closure: A sociological specification of the ghetto. In: R. Hutchison and B. Haynes, eds. *The Ghetto: Contemporary Global Issues and Controversies*. Boulder: Westview.
- Wankiewicz, H., 2014. How can ‘gender planning’ contribute to tackle the challenges of demographic change? *European Countryside*, 6, 68–87.
- Watters, E., 2003. *Urban tribes: a generation redefines friendship, family, and commitment*. London and New York: Bloomsbury.
- Xu, X., Taylor, J.E., Pisello, A.L., and Culligan, P.J., 2012. The impact of place-based affiliation networks on energy conservation: An holistic model that integrates the influence of buildings, residents and the neighborhood context. *Energy and Buildings*, 55, 637–646.

.....
podpis Wnioskodawcy

AUTOREFERAT (English version)

1. Name and surname: Stefan Bouzarovski

2. Degrees obtained, including dates:

- 2009: Postgraduate Certificate in Learning and Teaching for Higher Education, University of Birmingham;
- 2003: DPhil, School of Geography, University of Oxford;
- 2000: M.Sc. (Distinction) in Environmental Change and Management, Environmental Change Institute, University of Oxford;
- 1999: B.A. Geography, Faculty of Natural Sciences, University of Skopje.

3. Employment history:

- 2004-ongoing: External Professor, Institute of Geography, University of Gdansk;
- 2015: Visiting Research Fellow, Leibniz Institute for Regional Development and Structural Planning, Erkner, Germany;
- 2015-ongoing: Visiting Professor, Department of Geography, University of Bergen;
- 2013-ongoing: Director of the Centre for Urban Resilience and Energy, University of Manchester;
- 2013-ongoing: Professor of Geography, University of Manchester;
- 2011-2013: Guest Lecturer, College of Europe in Bruges;
- 2010-2011: Guest Lecturer, Humboldt University, Berlin;
- 2009: Guest Professor, Centre for Baltic and East European Studies, Södertörn University College Stockholm;
- 2009: Visiting Academic, University of Queensland;
- 2008-2011: Visiting Professor, Faculty of Science, Charles University in Prague;
- 2007-2013: Professor of Human Geography, University of Birmingham, and Research Associate, Institute for Energy Research and Policy (employed as a Senior Lecturer between 2010 and 2012, and Lecturer between 2007 and 2010 at the same University);
- 2004-2007: Junior Research Fellow, Christ Church College, Oxford; and Senior Research Associate, School of Geography, University of Oxford;
- 2005-2007: Postdoctoral Researcher, Environmental Change Institute, University of Oxford;
- 2003-2005: Postdoctoral Research Fellow, Department of Geography, Queen Mary, University of London.

4. Achievement* under Article 16 Paragraph 2 of the Act of 14 March 2003 on Academic Degrees and Titles and on Degrees and Titles in Art (Dz. U. No. 65, item 595 as amended):

a) title of scientific work: Retrofitting the City: Residential Flexibility, Resilience and the Built Environment

b) authors, title, year of publication, publisher, publisher reviews:

Retrofitting the City: Residential Flexibility, Resilience and the Built Environment. By Stefan Bouzarovski (London and New York: I.B.Tauris, 2016, 288 pp. ISBN 978 1 78453 150 8)

Endorsement provided by Professor Simon Marvin, University of Sheffield; reviewed by two anonymous reviewers and the section editor for IB Tauris.

c) discussion of the scientific work and the results achieved, as well as its possible use:

Context of the work

This book is the result of a series of empirical and theoretical investigations spanning a period of almost 10 years. It commenced with the opportunities for exchanging knowledge and ideas that I gained as a result of working as a post-doctoral fellow within the EU-funded ‘Re-Urban’ project at the Department of Geography within Queen Mary University of London. This engagement led to a Visiting Professorship at the University of Gdańsk, thanks to which I was able to gather and analyse much of the evidence that forms the empirical and theoretical core of this book.

Between 2004 and 2007 I held a Junior Research Fellowship at Christ Church College in Oxford; some of the basic theoretical ideas around flexibility in particular were developed and written thanks to the opportunities for academic exchange and overseas work afforded by this position. I was also fortunate to receive a Small Grant from the Royal Geographical Society with the Institute of British Geographers. I continued working on the book between 2007 and 2012, when I moved to the University of Birmingham. During this period, I was invited to take up a Visiting Professorship at Charles University in Prague, thanks to funding from the Czech Ministry of Education. This project supported most of my work in Skopje and Ljubljana, and some of the concepts and frameworks related to post-communist urban transitions. The most recent stage of the book writing process took me to the University of Manchester at the beginning of 2013, parallel to the award of a Starting Grant from the European Research Council. This allowed me to complete fieldwork in Budapest and Gdańsk, and sharpen the theoretical framework of the book as concerns the notion of social resilience and retrofit.

Scientific background

As a result of processes like globalization, post-Fordism and the ‘space of flows’, sociologists like Zygmunt Bauman (2005) have spoken of the emergence of a ‘liquid modernity’: a society where ‘the conditions under which its members act change faster than it takes the ways of acting to consolidate into habits and routines’ (page 1). A ‘kinetic elite’ has been said to be emerging in response to this situation, which ‘to be sure tears down every border that stands in the way of its advancement but which at the same time erects new, if selectively porous, borders through which most capital but not all labour can pass’ (Armitage and Roberts 2002, p. 53). Loïc Wacquant (1999, 2011) has emphasized that ‘advanced marginality’ at the close of the Fordist era is characterized, *inter alia*, by the coalescence of poverty in ‘territorially stigmatized’ areas, associated with the weakening of communal bonds.

These purported social developments have a number of spatial corollaries: Christine Boyer (1996), for example, has coined the phrase ‘lag-time’ spaces in order to capture the ‘unknown and threatening’ intra-urban districts ‘of forced delay put on hold in the process of postmodernization’ (page 20). Her work is known for distinguishing between the ‘figured’ and ‘disfigured’ city: while

the former contains well-designed consumption nodes for affluent groups, the latter extends through a much wider, incoherent network of neglected and ‘unimageable’ spaces inhabited by disadvantaged social strata. In the places forgotten by the ‘networked metropolis’, argue Stephen Graham and Simon Marvin (2001), ‘time and space remain profoundly real, perhaps increasing, constraints on social life because of welfare and labour market restructuring or the withdrawal of bank branches or public transport services’. Peter Marcuse and Ronald Van Kempen (2002) have employed the ‘partitioned city’ metaphor as a means of shedding further light on the manner in which contemporary processes of urban differentiation are territorially bound with the emergence of new patterns of urban social exclusion and marginalization.

In a broader sense, such academic discourses suggest that the social deprivation of spatially ‘disconnected’ people and places is a result of their exclusion from the benefits of intensifying global circulations of capital, culture and power. However, the belief that these populations and locations are somehow unable to plug themselves into the ‘space of flows’ may have helped create the perception that they lack the necessary capacity to respond to, and cope with, the demands of current lifestyle, mobility and economic production patterns. There is an implicit conviction across the wide body of academic research on the topic – articulated in the work of authors such as, for example, Tony Killick (1995), Jeremy Till and Tatjana Schneider (2007), Ethan Watters (2003), and Michael Flamm and Vincent Kaufmann (2006) – that the extent to which a social or spatial formation can successfully participate in contemporary social processes is contingent upon its ability to respond to a change in external conditions in a manner that is desirable in relation to that change. Among humans, this may involve assets that are both internal and external to any individual or household, including the spatial location of the dwelling, a high level of income, favourable transport linkages, advantageous employment arrangements as well as an increased psychological capability and willingness to quickly adjust to shifts in economic and/or family circumstances. Dwellings, neighbourhoods, cities, regions and countries have also been seen as unequally accommodating to changing external arrangements, with their degree of internal adaptability often being seen as a measure of their success in the late capitalist economy.

Whether it is Peter Sloterdijk’s (1988) ‘kinetic elite’, Christine Boyer’s (1995) ‘figured city’, Anne Markusen’s (1996) ‘sticky regions in slippery space’ or Ethan Watters’ (2003) ‘urban tribe’, the conclusion that one can inevitably draw from this line of thinking is that the individuals and places that are best placed to deal with – and shape – the socio-economic changes that have engulfed the globe during the last 30 or so years tend to belong to a relatively well-defined group: networked, connected, wealthy, young, mobile, and so on. The book *Retrofitting the City* argues that such thinking is fundamentally based on a vision of society that is fundamentally binary and divisive, and one in which being on the wrong side of the ‘space of flows’ – often termed the ‘space of places’ (see Albrechts and Coppens 2003; Castells 2002) inevitably leads to various forms of social or infrastructural exclusion.

In advancing its claims, the book draws on the growing body of scholarly research on the articulation of ‘social resilience’ in the city. Originally a concept developed in the ecological sciences and psychology, resilience has assumed a much wider range of meanings and applications over the past three decades. Despite the fact that many of these connotations are specific to the disciplines that they have evolved in – there is a significant conceptual difference between the use of resilience in ecology and engineering, for instance – it is without doubt that resilience thinking has been playing an increasingly important role in the social sciences. In part, this may be due to the theoretical versatility of its original definition in ecological scholarship, where it was meant to capture the diverse development trajectories that a system may follow in response to a disturbance.

However, the rapidly expanding use of resilience across a very wide range of disciplinary contexts has led to a lack of conceptual clarity regarding the meaning of the term, which has been further aggravated by the inadequate theorization of the attributes and processes – such as adaptive capacity, socio-technical transition and flexibility – that have come to be associated with it.

Overall, the book sheds light on the diverse practices and meanings of social resilience in developed-world cities (Bouzarovski, Gentile, *et al.* 2010), by illuminating the wide range of creative and largely informal strategies that arise at the nexus of relations between households and their dwellings in the built environment of the home. Considering that this would also imply a critical examination of the operation of residential adaptability in the built environment of the home, the book thus examines the manner in which inner-city households ‘practice’ an alternative form of urbanism by altering residential buildings over time. In particular, I focus on the adaptation of seemingly rigid housing structures in line with the fluid everyday needs of different household members. The book explores the rootedness of new patterns of urban social inequality and exclusion in these ‘geographies of resilience’ of the inner city, while investigating the role of the built environment of the home in the negotiation of everyday lives through the complex maze of employment requirements, mobility constraints and domestic tasks. This predisposes it towards scrutinizing the household-scale implications of the multiple fluidizations of demographic, social, economic, cultural and political formations in the developed world more broadly.

I have developed my argument in relation to several hitherto-disconnected strands of work in the human geography, labour studies, feminism, housing, demography, sociology of science, and architecture literatures. In a sense, I am trying to do for the geographies of home (Blunt and Dowling 2006) what authors like Anna Pollert (1988, 1991) or Richard Sennett (1998) have achieved for the social study of labour: to ‘unpack’ the concept of flexibility, while demonstrating that its meanings and articulations are highly context-dependent. By relying on social resilience as an analytical tool, I aim to shed further light on the complex relationships between the physical adaptability of the built environment, on the one hand, and social and demographic transformations at the level of the household, on the other. The evidence reviewed for the purposes of this investigation is drawn from a number of European cities, the majority of which are undergoing multiple changes in both their organizational structures and the fabric of the built environment. The interpretation of data, however, is placed within a broader theoretical framework that should help demonstrate the relevance of my findings to a wider spatial context.

Aims and research questions

The book’s overarching purpose is to examine the ‘flexibilization of home’ in an integrated and systematic way, by synthesizing a number of geography, urban sociology, and architecture debates that have remained disconnected to date. One of the key questions asked in this context is how and when households modulate built structures in response to changing family needs? How does the construction of an ‘infrastructure of everyday life’ (Jarvis 2005, Wankiewicz 2014) relate to the level of elasticity with which dwellings can be transformed in line with social processes? I also shed further light on the manner in which households interpret and understand social resilience and flexibility in the city. Thus, I ask whether flexibility in the built environment ‘an object of desire for nearly everyone’s personality, body, and organization’ (Martin 1994, p. xvii), or an ‘asset’, in the terms understood by some authors (Burawoy *et al.* 2000)? If so, is it possible that households who do not possess it may become socially excluded? At the same time, I explore the changing functions and meanings of home in relation to built environment transformations: How are the resulting social geographies of resilience and flexibility manifested in different urban contexts?

Using empirically grounded observations, the book provides a unified conceptualization of residential built environment transformations, taking into account the multi-faceted socio-economic contingencies of social resilience, flexibility in the grain of the city. Within this overarching effort, *Retrofitting the City*:

- vi) Investigates the conceptual roots and structure of the frameworks of flexibility and social resilience, as well as the various theoretical and policy approaches that have come to be associated with them. At the same time, I interrogate the manner in which the geographies of post-modernity and 'liquid life' are related to economic, cultural and spatial 'flexibilizations' at the household scale. The book also outlines some of the ways in which resilience thinking has challenged previous understandings of social and ecological processes, relating them to the research questions posed above.
- vii) Critically integrates a series of relevant strands of work on adaptive capacity, resilience and flexibility that have developed independently within different disciplines. This discussion is aimed at opening the path towards a broader debate about the driving forces of household and residential change in the city, while highlighting the multiple dimensions of social resilience in such contexts;
- viii) Examines the manner in which households articulate alternative urbanisms in the grain of the city, by modifying the physical structure, social meaning and economic function of residential dwellings in line with changing needs. The book highlights the social strategies, practices and relations associated with such alterations, while exploring the diverse ways in which they help weave the wider social, cultural, demographic, economic, institutional and architectural fabric of the city;
- ix) Analyses the relationships between inequality and housing transformations. One of the most important issues in this regard is the relation between political discourses about the desirability of 'flexible' traits and behaviours, and the everyday lives of households who are subjected to such framings and narratives;
- x) Discusses the potential for building progressive local politics in the 'flexible' and 'resilient' city, in light of the new patterns of socio-economic differentiation and institutional transformation. A basic challenge in this context is finding a way to use the emergent spatial tensions in the inner city as a pathway towards economic and social vibrance, rather a source of social exclusion and marginalization.

Considering that my focus is on the residential domain, the co-embodiments and co-expressions of power between the social and built environments of the home form a central theme of the book. But rather than exploring the relationships between architectural design and different forms of power – a subject that has received a lot of attention to date – I am keen to interrogate the dynamic interaction between different building types and domestic spatial arrangements, within the context of the micro-geographies of quotidian. The book therefore zooms in on the different ways in which the built forms of the dwelling help households mediate between housing and mobility needs. I am also interested in the factors that constrain and enable the transformation of residential dwellings over time, with the aim of exploring the extent to which socio-spatial agency in this context is something that is physically possessed or 'stored' by either buildings or people.

As suggested by the title, the concept of ‘retrofit’ – understood in very broad terms, as adding a component or accessory ‘to something that did not have it when manufactured’ (<http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/retrofit>) provides the principal organizing framework for the book. In current policy and academic debates, retrofits are often understood within the growing effort to improve the energy efficiency of existing buildings in light of the policy challenges posed by climate change. While there is a significant amount of engineering-led work on the subject, it has become increasingly apparent that such measures can only work if they are implemented within a comprehensive effort that recognizes the complexities associated with enacting change among consumers and local authorities, as well as the role of wider socio-technical systems, institutions, innovation, and multi-stakeholder collaboration (Vergragt and Brown 2012). Research on the subject has emphasized the importance of neighbourhood contexts (Xu *et al.* 2012), demographic variables (Pelenur and Cruickshank 2012) to the process, as well as the role of relations of trust, social norms and everyday engagement (Brown *et al.* 2014). Many experts emphasize the importance of retrofits to the broader dynamics of ‘urban sustainability transitions’, involving a systematic re-engineering of the built environment and urban infrastructure (Eames *et al.* 2013). In line with such debates, this book focuses on the social, technical and political processes that allow for retrofits to happen on a grassroots basis during extended periods of time, although issues of climate change, energy use and resource scarcity are not its explicit conceptual concern.

Methods

The evidence presented and analysed in the book has been sourced from a range of European cities and neighbourhoods, where I have had the opportunity to undertake individual or joint research with fellow geographers, sociologists, economists and architects since 2001. The four ‘primary’ sites of research – Gdańsk, Skopje, Ljubljana, and Budapest (see Figure 1) – are all located in the post-communist states of Eastern and Central Europe (ECE), which have been undergoing a deep-seated process of structural change from a planned to a market economy during the past 20 years. In the book, I argue that the experience of these countries and cities is relevant to a much broader range of geographical contexts, precisely because the post-communist transformation process provides an unprecedented window into the inner workings of society and space at a variety of scales.

Figure 1: Study cities of the book.

In *Gdańsk*, I undertook an ethnographic study of 60 households in several stages between 2006 and 2013. All of the surveyed individuals lived in collective apartment buildings, because this type of housing stock reflects both the specific historical and spatial trajectories of the inner-city areas that I was interested in, and the complex structural and technical issues associated with any attempts to change the use and function of the built environment in response to altered socio-economic conditions. The households, who belonged to different social strata, were surveyed on a number of points, including: age, gender, education and employment structures, housing biographies and investment, structure of the home, relationship to the neighbourhood, mobility patterns, and housing preferences. The ethnographies thus mostly consisted of one- to three-hour interviews which paid particular attention to the ways in which households dealt with the multiple challenges of everyday life, such as the reconciliation of obligations of work and care, and the need to adapt the home to the housing needs of its occupants. Access to the interviewees' homes was gained through informal personal networks. The interviews were tape-recorded with permission and later transcribed.

The decision to rely on qualitative methods stems from the nature of the research subject itself, as the relationship between housing flexibility, spatial mobility and socio-demographic structures remains largely unexplored at the household scale. It was felt that an ethnographic approach would provide the most appropriate method for unravelling the multiple connections among, and mutual interdependencies of, different household decisions about the articulation of everyday life through structures of the built environment (Halfacree and Boyle 1993, Kvale 1996). In addition to the

household ethnographies, the Gdańsk study included 12 ‘expert’ interviewees including decision-makers from the city council, company representatives, academics, and public advocacy activists. I also consulted a range of secondary written sources in Polish – including statistical data at the city level – with the aim of placing my analyses in a broader socio-spatial framework.

The decision to include a *Ljubljana* case study within my field research was predicated on experience and knowledge gained from previous work in this urban context, which alerted me to the presence of a large cohort of pensioner households in the compact urban areas in and around the city centre (Haase *et al.* 2005). My own research in the city – undertaken within the framework of the EU-funded research project described in Chapter 1 – had identified a distinct set of negative attitudes towards this group among local authorities and developers. Noting the this discrepancy between the officials’ perspectives, on the one hand, and the rich everyday lives of similar types of households in other post-communist geographical contexts, on the other, the interviews that I undertook in this city paid particular attention to the spatial, social, and economic contingencies contributing to the specific housing circumstances of older people. I focused mostly on households consisting of single older women, since they seemed to bear the brunt of the policy-makers negative comments; also, this demographic group tends to be over-represented in large turn-of-the century apartments in the urban cores of ECE cities.

Having surveyed the literature on the subject, I soon established that decisions about housing modification within this demographic stratum have been understudied to date, despite their potentially significant long-term impact on urban development. I thus decided to undertake an in-depth study of attitudes towards, and the modifications of, residential dwellings among a group of older women in the inner-city districts Šiška, in order to highlight the social, economic and political contingencies of this process. A total of 18 interviews focusing specifically on single older women were thus undertaken in Ljubljana. The interviews, which lasting between two and three hours, were carried out in the respondents’ homes between December 2006 and January 2008. I attempted to include representatives of the widest possible range of housing situations within this stratum. However, the interview group could not be matched with the household structures of the study area, as a result of the lack of statistical data at that scale. Overall, about two thirds of the surveyed women were widows, a quarter had never been married, while the rest had been divorced and never remarried. Approximately two thirds of them lived in collective apartment buildings, while the remainder resided in family homes, mainly detached. Although this distribution roughly reflects the broader residential structure of the case study neighbourhoods, it is difficult to say whether the same is true in the case of their demographic composition. Thus, rather than providing anything like a comprehensive analysis, my research in Ljubljana was aimed at highlighting some of the generic social and economic issues faced by such individuals in the negotiation of their everyday lives through the spaces of home.

The interviews were of a semi-structured character, covering issues such as: the housing and social biographies of the respondents, their residential housing situation, social ties, daily mobility patterns, consumption requirements, economic status and sources of income, involvement in community life, and subjective attitudes towards spatial, social and political changes in the urban environment. Access to the interviewees was gained through informal personal networks. The interviews were tape-recorded with permission and later transcribed. In addition, seven policy-makers, community activists and real-estate agents were interviewed in Ljubljana, in order to get a broader sense of the manner in which other local economic and political actors understood the relationship between housing alterations and demographic events within this socio-demographic

group. A range of secondary literatures in the local language – including statistical data at the city level – was also consulted, with the aim of laying the background context for the analysis.

The principal aim of my field research in *Budapest*, undertaken in 2011 following a pilot study in 1999, was to investigate the changing patterns of social and environmental segregation the city, through in-depth interviews with 10 households living in the case study areas – approached with the aid of personal contacts – as well as 8 local experts (decision-makers, civil society activists, entrepreneurs). Just as in the other four studies, the interviews were recorded and transcribed, having not lasting more than 3 hours each. I was interested to know how the spatial structure of the human, built and natural components of the urban ecosystem at the onset of the transition had been transformed by everyday household practices and emergent urban residential inequalities. I placed this investigation within a literature review that focused on the qualitative features and temporal trends of urban spatial ecological differentiation in post-socialism, as well as a survey of policy strategies relating to the social and environmental problems embedded in the given spatial context.

Last but not least, the primary objective of my field research in *Skopje* was to explore the articulations of housing dynamism with respect to a very specific urban phenomenon – Apartment Building Extensions (or ABEs, see Bouzarovski, Gentile, *et al.* 2010). I therefore relied on a methodology that combined a questionnaire survey with household ethnographies and interviews with decision-makers and experts. In order to undertake the survey, I knocked on the doors of all apartments with ABEs in Karposh IV during the summer of 2008, having preciously established that there are 776 such dwellings in the district (either completed or under construction). The results of the questionnaire survey, to which I received 290 responses, are discussed in detail in Bouzarovski *et al.* (2010). In *Retrofitting the City*, more attention is paid to the evidence gathered via twelve ethnographic interviews with households living in apartments with ABEs (six during 2008, and a further six in 2010), aimed at exploring some of the survey findings in further depth. The interviewed households were not of a particular type, having included a wide range of social, demographic and housing situations. I was interested in finding out their housing histories, socio-economic circumstances, residential preferences and attitudes towards ABEs, while scrutinizing their experience of everyday life in relation to the extensions' material and symbolic dimensions. Just as in Gdańsk, the interviews took place in the respondents' homes, and lasted between two and three hours (I tape-recorded and later transcribed them as well). I also interviewed five decision-makers from the city of Skopje, which allowed me to scrutinize various legal, regulatory and policy-related aspects of the ABE phenomenon and home improvements more generally.

Structure and main findings of the work

The monograph is divided into two parts, the first of which is a combination of literature reviews that offers a conceptual framework for integrating resilience and flexibility in the study of residential building transformations through a critical lens. The second part provides a more detailed empirical exploration of such themes in four case study areas.

The *Introduction* of the book highlights the research context, principal questions and aims as well as theoretical resources used by the book. Given the lack of a widely accepted definition the concepts of flexibility and resilience, *Chapters 2 and 3* subsequently provide a critical engagement with relevant knowledge developed within the disciplines of geography, ecology, sociology, demography, urban studies and architecture, in order to open the path for an integrated theorization of the multiple spatial and social expressions of adaptive capacity and change in the built environment of the home. The aim of this part of the book, in a broader sense, is to overcome the

paucity of conceptually-aware research that is evident in disciplinary settings beyond the contexts where the two frameworks have been used to date.

Chapter 4 brings the broader tenets of flexibility and resilience into a dialogue with more specific knowledge about socio-spatial transformations taking place at the level of the social and built setting of the home. In order to achieve this, the chapter explores the ‘fluidization’ of ties of kin and friendship and the destabilization of traditional understandings of household and family relations – as well as the role of the built fabric of residential dwellings – with the aid of a variety of examples and literatures from across the developed world. There is a special focus on the socio-spatial agency exercised by the constructed environment.

The second part of the book commences with a chapter aimed at providing an outline of the geographical locations that have been used as sources for the empirical material discussed in the book. **Chapter 5** starts from the premise that the lack of micro-level empirical support for the theoretical matrix behind the concept of social resilience is particularly evident when the analytical focus is shifted onto geographical contexts that have experienced far-reaching structural change in recent years. The post-communist states of ECE provide one of the best examples of such a situation, as they have been transforming their societies and economies away from the legacies of communist political dictatorship and central planning, towards a parliamentary democracy with a market-based system. The chapter, therefore, is aimed at creating a conceptual link between the literature on resilience and flexibility, on the one hand, and theorizations of post-communist urban change, on the other.

Chapter 6 explores the nature of affective bonds between people and buildings. Using concepts borrowed from ANT and STS, it analyses the manner in which hybrid assemblages arise at the nexus of residential buildings and their inhabitants, with the aid of four case studies in ECE. Having rejected ‘bounded’ constructions of the built environment of home, I interrogate the ability of residential dwellings to both react and give rise to deep-seated institutional and economic transformations within the urban fabric. The chapter also explores performances of architecture within everyday life, including a discussion of their political purpose and social meaning. This argument is placed within the wider economic and institutional topographies of the space of flows.

Chapter 7 investigates the implications of the relationship between people and their dwellings for residential mobility. Its focus is on the multiple ways in which a household can change its living arrangements in response to events in the built environment. I therefore explore the manner in which households are affected by the relationship between the geographies of everyday life and urban structures. The chapter interrogates relevant empirical evidence gathered in the field within the framework of the wide literature on residential mobility and economic flexibility.

Chapter 8 scrutinizes the wider urban dimensions of the multiple articulations of flexibility and resilience in the residential environment of the home. In particular, I focus on the ‘hidden life’ of neighbourhoods brought about by prolonged conditions of *in situ* housing alterations and low residential mobility. I am interested in the specific urban landscapes that have arisen in the four study cities as a result of the specific relationships between buildings and people contained in them, in light of socio-political contingencies arising in the recent and more distant past.

The **conclusion** of the book identifies a secondary set of questions and research themes to be addressed by future work on the issue. There is a special focus on the relationship between residential mobility and urban governance, and its effect on future urban development. I emphasize

the different ways in which household strategies at the level of everyday life illuminate the existence of a much wider network of socio-economic practices and material sites. But the hybrid assemblage that sustains such networks is embedded in the political and economic changes associated with the process of post-communist restructuring. The conclusion, therefore, points to the potential usefulness of the concepts of path dependency and path creation for understanding situations characterized by a major restructuring of social and spatial arrangements at the household scale. I also query the extent to which the trends I have observed express an underlying social force not only in post-communism but late capitalism more generally, as well as the manner in which they can be used as a basis for developing de-centred epistemological frameworks for studying urban mutability.

Implications

The book has uncovered a co-construction of built spaces and social action that arises from the mediation of household agency by the layered geographies of domestic and communal realms. The perpetual contradiction between fluid social requirements and fixed housing structures is ‘liquefying’ the urban: there is a tendency towards losing order and hierarchy in the built environment, accompanied by the splintering of the social and physical landscapes of the city. The destabilization of established urban patterns is exemplified by the increasing presence of flexible household arrangements, such as single professionals or flat sharing adults, in the inner-city – a location which gives them residential, transport and work flexibility – as well as the emergent relationship between urban social segregation and the medium- to long-term prospects of particular neighbourhoods, on the one hand, and the transformation of the internal structures of dwellings in response to housing episodes, on the other.

These gradual, innumerable, and almost imperceptible changes are possibly more important to the long-term evolution of the city than more visible and sudden reconfigurations, such as investment in new retail or commercial space, new-build office blocks, infrastructure regeneration, gated communities or demolition of derelict buildings. They underscore the need for a comprehensive, multi-faceted theorization of flexibility and resilience in the built environment; one that would recognize the joint agency of human and non-human structures in transforming the city ‘from within’. Understanding them in a more integrated manner has the potential to provide alternative explanations of dynamics such as shrinking cities and reurbanization (Bouzarovski, Haase, *et al.* 2010, Großmann *et al.* 2013), while questioning the ability of existing frameworks – particularly gentrification – to explain contemporary urban change, particularly when understood in highly normative terms (Slater 2008).

Overall, insights from the transition context of the four case study cities can be extended to the broader understanding of low carbon transitions at the global scale. This is because both types of processes involve fundamental economic and political transformations away from a given economic and political regime. Discussions of climate retrofits can also benefit from incorporating knowledge about the more general residential upgrades and housing transformations studied in this book. These types of interventions underscore the importance of treating retrofits as systematic and community-level processes, whose success hinges on the articulation of a fundamental understanding of the social relations and aspirations of households participating in them (Hodson and Marvin 2010, Eames *et al.* 2013, Karvonen 2013, Bartiaux *et al.* 2014, Gupta *et al.* 2014). The need for engaging residents as equal and active participants in the housing transformation process is of particular importance here, as is the development of a theoretical and policy framework that can incorporate the gradual, sequential and grassroots nature of built environment interventions at the household scale.

As a whole, therefore, retrofitting the city is a socio-material exercise that enrolls a wide array of political and economic relations, in addition to the technical infrastructures of the built environment.

Some of the policy lessons highlighted by the evidence reviewed in *Retrofitting the City* are applicable globally, while others are more relevant to the post-communist urban context. If there is one 'take home' message from this book, it is that national, urban and neighbourhood authorities need to develop more sensitive policy tools and systematic knowledge about the different forms of housing dynamism in the built fabric, as well as the mobilization of informal and alternative economies towards in-place transformations of the built environment of the home. A deeper understanding of the diverse mechanisms through which residential buildings and people may embody complex cycles of adaptation and planes of flexibility can lead to a radical rethinking of existing understandings of urban resilience in relation to external and internal shocks and stress. As this study has shown, the outcomes of many spatial differentiation processes are yet uncertain and many questions remain to be answered, especially with respect to the evolving relationships among urban environments, socio-spatial segregation and everyday informality. Local authorities across the world, which have traditionally been strongly oriented towards solving internal problems, will have to become conscious of the importance of cities as pivots of bottom-up creativity and innovation in the housing domain. The developing plurality of forms of residential intervention and tenure can lead to a sustainable urban future only when the powerful role of 'do-it-yourself urbanism' in shaping urban futures is adequately considered.

As far as the ECE context is concerned, local and national governments will have to play a more active role in the strategic management of housing demand and mobility, because the polarizing effects of market processes will limit the financial possibilities for meeting the residential needs of the growing number of households stemming from the second demographic transition. A conscious housing policy at the local scale for most post-communist countries would represent a departure from the legacies of the past, since urban planners in this part of the world have favoured direct methods of housing allocation and public investment. The need for more sophisticated frameworks of management, motivation and economic incentive is further highlighted by the decreasing likelihood that homeowners will be able to provide resources for private investment over the long term. Some neighbourhoods could become hotbeds of social segregation and political resistance, as a result of the state's inability to deal with the growing social and environmental demands on the built environment.

5. Discussion of other scientific achievements

Alongside and in addition to the principal body of work submitted here, my research has also involved four distinct bodies of research in human geography and social environmental science.

Energy poverty and vulnerability

My research in this domain sought to highlight the multiple ways in which energy flows shape the everyday fabric of our societies, subsequently creating inequalities that cannot be addressed through technology alone. I am particularly devoted to exploring the drivers of energy poverty, commonly understood as the inability of a household to secure socially- and materially-necessitated levels of energy services in the home. This form of inequality refers to the presence of a specific form of material deprivation in the home. *Inter alia*, my research has critiqued some of the existing knowledge on the subject, by bringing to the fore the political dynamics leading to the rise of the condition, and the ways in which its public recognition leads to the marginalization of certain groups.

Providing affordable energy in the city, according to some of my more recent findings, is just as much a question of ensuring an adequate match between housing types, heating systems and household needs, as it is about incomes and energy efficiency. As such, I have sought to generate a conceptual shift in the mainstream theorization of energy poverty, away from the present focus on financial affordability and energy efficiency, onto more complex and nuanced issues of vulnerability, resilience and precariousness.

Key publications

- Petrova S, Torres Garcia M, **Bouzarovski S** (2016) Using action research to enhance learning on end-use energy consumption: Lessons from reflective practice. *Environmental Education Research*. <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13504622.2016.1144177>.
- Bouzarovski S**, Tirado Herrero S (2015) The energy divide: Integrating energy transitions, regional inequalities and poverty trends in the European Union. *European Urban and Regional Studies*. <http://eur.sagepub.com/content/early/2015/08/21/0969776415596449.abstract>.
- Bouzarovski S**, Tirado Herrero S, Petrova S, Ürge Vorsatz D (2015) Unpacking the spaces and politics of energy poverty: path-dependencies, deprivation and fuel switching in post-communist Hungary. *Local Environment*. <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13549839.2015.1075480>.
- Bouzarovski S**, Petrova S (2015a) A global perspective on domestic energy deprivation: Overcoming the energy poverty–fuel poverty binary. *Energy Research & Social Science* 10, 31-40.
- Bouzarovski S**, Petrova S (2015b) The EU energy poverty and vulnerability agenda: An emergent domain of transnational action. In Tosun J, Biesenbender S and Schulze K (eds) *Energy Policy Making in the EU: Building the Agenda*. Berlin: Springer, 129-144.
- Bouzarovski S** (2014) Energy poverty in the European Union: Landscapes of vulnerability. *Wiley Interdisciplinary Reviews* 3: 276-289.
- Bouzarovski S**, Petrova S, Kitching M and Baldwick J (2013) Precarious domesticities: Energy vulnerability among urban young adults. In Bickerstaff K, Walker G and Bulkeley H (eds) *Energy Justice in a Changing Climate: Social Equity and Low-Carbon Energy*. London: Zed Books, 30-45.
- Petrova S, Gentile M, Mäkinen IH, **Bouzarovski S** (2013) Perceptions of thermal comfort and housing quality: Exploring the micro-geographies of energy poverty in Stakhanov, Ukraine. *Environment and Planning A* 45: 1240-1257
- Thornbush MJ, Golubchikov O, **Bouzarovski S** (2013) Sustainable cities targeted by combined mitigation-adaptation efforts for future-proofing. *Sustainable Cities and Society* 9: 1-9.
- Bouzarovski S**, Petrova S, Sarlamanov S (2012) Energy poverty policies in the EU: A critical perspective. *Energy Policy* 49: 76-82.

Poputoaia D, **Bouzarovski S** (2010) Regulating district heating in Romania: Legislative challenges and energy efficiency barriers. *Energy Policy* 38: 3820-3829.

Buzar³ S (2007a) *Energy Poverty in Eastern Europe: Hidden Geographies of Deprivation*. Aldershot: Ashgate.

Buzar S (2007b) When homes become prisons: The relational spaces of post-socialist energy poverty. *Environment and Planning A* 39: 1908-1925.

Buzar S (2007c) 'Hidden' geographies of energy poverty in post-socialism: Between institutions and households. *Geoforum* 38: 224-240.

Buzar S (2006) Estimating the extent of domestic energy deprivation through household expenditure surveys. *CEA Journal of Economics* 1: 5-14.

Geopolitics of gas and energy supply

Another strand of my work has explored the geopolitics of energy, with a particular emphasis on the role of infrastructure networks – primarily gas pipelines – in conducting things other than hydrocarbons: transnational geometries of power, economic circulations, and cultural relations. I have been particularly interested in the manner in which the transport of natural energy within national borders allows for the rise of a specific territorial assemblage beyond the traditional boundaries of the nation state. I have uncovered how regulatory practices in this domain have been historically embedded in the material geography of the European energy sector, otherwise constituted by the hybrid landscape of state authorities, corporate actors and transnational organizations. Drawing upon insights from network governance and critical geopolitics, I have also been interested in interrogating the political and state structures that allow for the emergence of a specific form of energy governance in the case of overland gas transit. I have also examined the spatial configurations that reflect the 'making of territory' via socio-technical assemblages. All three aims hinge upon a conceptual approach that emphasizes the complex spatial, political and identity-building processes behind energy policy-making, so as to move beyond one-dimensional analyses solely dedicated to markets or 'the state' as relevant actors.

Key publications

Bouzarovski S, Bradshaw M, Wochnik A (2015) Making territory through infrastructure: The governance of natural gas transit in Europe. *Geoforum* 64, 217-228.

Bridge G, **Bouzarovski S**, Bradshaw MJ, Eyre N (2013) Geographies of energy transition: Space, place and the low-carbon economy. *Energy Policy* 53: 331-340.

Lawal, AM, **Bouzarovski S**, Clark J (2013) Public participation in EIA: The case of West African Gas Pipeline and Tank Farm projects in Nigeria. *Impact Assessment and Project Appraisal*, 31: 226-231.

³ Please note that I initially published papers and books using an abbreviated version of my surname.

- Bouzarovski S**, Bassin M (2011) Energy and identity: Imagining Russia as a hydrocarbon superpower. *Annals of the Association of American Geographers* 101: 783-794.
- Bouzarovski S**, Petrova S (2011) Can the urban public sphere in Eastern and Central Europe deliver participatory climate change protection? In: Heinrich-Boell-Foundation Brandenburg (2011) *Participation in Urban Climate Protection: Answers of European Municipalities*. Potsdam: Heinrich-Boell-Foundation Brandenburg, 14-20.
- Bouzarovski S** (2010) Energy transit in Central and Eastern Europe: Interpreting Polish reactions to the Nord Stream pipeline through a spatial-political lens. In: Franke A, Gawrich A, Windwehr J (eds.) *Are Energy Resources a Curse? Rentierism and Energy Policy in Post-Soviet States*. Opladen: Budrich Verlag, 201-213.
- Bouzarovski S** (2010) Post-communist energy reforms in critical perspective: Entangled boundaries, scales and trajectories of change. *European Urban and Regional Studies* 17: 167-182.
- Bouzarovski S**, Konieczny M (2010) Landscapes of paradox: public discourses and state policies in Poland's relationship with the Nord Stream pipeline. *Geopolitics* 15: 1-21.
- Bouzarovski S** (2009) East-Central Europe's changing energy landscapes: A place for geography. *Area* 41: 452-463.
- Buzar S** (2008) Energy, environment and international financial institutions: The EBRD's activities in the Western Balkans. *Geografiska Annaler B* 90: 409-431.

Critical cartography

Underpinning much of my work is a desire to develop innovative methods for theorizing space and territory; this is evidenced by his participation in the Hestia project – an interdisciplinary group of researchers in the humanities and computer sciences that aims to explore the use of network mapping in creating novel understandings and representations of spatial relations. This work has sought to re-examine the relationship between maps and narratives, especially in the context of the spatial turn among literary and film scholars. First, we depart from the traditional cartographic idea of geographic spaces as points on a map, by using the digital medium to read text and space alongside each other, thereby allowing a sense of space as something lived and experienced to emerge. In particular, we construct network maps of the relations between places in Herodotus in ways that challenge the schematic division of the world as a clash between East and West, between Asia and Europe.

Key publications

- Barker ETE, **Bouzarovski S**, Pelling CBR, Isaksen L (editors) (2015) *New Worlds From Old Texts: Revisiting Ancient Space and Place*. Oxford and New York: Oxford University Press.
- Bouzarovski S**, Barker ETE (2015) Creating new worlds out of old texts. In: Barker ETE, Pelling CBR, Bouzarovski S, Isaksen L (eds) *New Worlds out of Old Texts: Developing Techniques for the Spatial Analysis of Ancient Narratives*. Oxford and New York: Oxford University Press, 1-21.

- Barker ETE, **Bouzarovski S**, Isaksen L (2015) Towards a qualitative network analysis of Herodotus 5. In: Barker ETE, Pelling CBR, Bouzarovski S, Isaksen L (eds) *New Worlds out of Old Texts: Developing Techniques for the Spatial Analysis of Ancient Narratives*. Oxford and New York: Oxford University Press, 155-179.
- Barker ETE, **Bouzarovski S**, Pelling CBR, Isaksen L (2013) Extracting, investigating and representing geographical concepts in Herodotus: the case of the Black Sea. In: Tsetsckhladze GR (ed) *The Bosphorus: Gateway Between the Ancient East and West*. Oxford: Oxford University Press, 7-17.
- Barker ETE, **Bouzarovski S**, Isaksen L and Pelling C (2013) Writing space, living space: time, agency and place relations in Herodotus's Histories. In: Heirman J and Klooster J (eds) *The Ideologies of Lived Space in Literary Texts, Ancient and Modern*. Ghent: Academia Press, 229–247.
- Barker ETE, Isaksen L, Rabinowitz N, **Bouzarovski S**, Pelling CBR (2013) On using a digital text in modern humanities research: the case of Herodotus' Histories. In: Dunn S, Mahony S (eds) *Digital Classicist Supplement: Bulletin of the Institute of Classical Studies*. Oxford: Oxford University Press, 45-62.
- Barker ETE, **Bouzarovski S**, Pelling CBR, Isaksen L (2010) Mapping an ancient historian in a digital age: The Herodotus Encoded Space-Text-Image Archive (HESTIA). *Leeds International Classical Journal* 9: 1-24.

Reurbanization and demographic change

Somewhat related to the principal research achievement that I am submitting for the purposes of this review is my body of scholarship aimed at exploring the manner in which the urban fabric of inner city areas has been reshaped by processes of reurbanization and demographic change, whereby the inner city becomes more attractive to a wide variety of household types and social groups. Methodologically, the work draws on socio-demographic analyses of municipal census data, as well as a customized questionnaire survey of local residents. It is principally based in European urban areas, where research results have revealed that inner-city areas are being populated with, and fragmented by, multiple migration trends and new household structures connected to the 'second demographic transition'. I underline the importance of households as agents of urban transformation, arguing in favour of the further incorporation of household demography into the interpretation of contemporary urban problems and trends. It has emerged that contemporary processes are leading to the social diversification, 'residentialization', and fragmentation of the urban fabric. The described dynamics cannot be subsumed under the notion of gentrification because they do not involve major housing renovation and are spread throughout the inner city in a diffused and fragmented manner.

Key publications

- Sýkora L, **Bouzarovski S** (2012) Multiple transformations: Conceptualising the post-communist urban transition. *Urban Studies* 49: 43-60.
- Bouzarovski S**, Salukvadze R, Gentile M (2011) A socially resilient urban transition? The contested landscapes of apartment building extensions in two post-communist cities. *Urban Studies* 48: 2689-2714.

- Bouzarovski S** (2011) City profile: Skopje. *Cities* 28: 265-277.
- Haase A, Kabisch S, Steinführer A, **Bouzarovski S**, Hall R, Ogden P (2010) Emergent spaces of reurbanisation: Exploring the demographic dimension of inner-city residential change in a European setting. *Population, Space and Place* 16: 443-463.
- Buzar S** (2009) Fluid households, flexible cities: Research and policy responses to the new demographics of urban change in postsocialism. In: Lesechko M, Mądry C (eds.) *Economic, Social and Administrative Changes in Central and Eastern European Countries*. Lviv: Regional Institute of Public Administration, 73-87.
- Buzar S**, Ogden PE, Hall R, Haase A, Kabisch S, Steinfuehrer A (2007) Splintering urban populations: Emergent landscapes of reurbanisation in four European cities. *Urban Studies* 44: 651-677.
- Buzar S**, Ogden PE, Hall R (2007) Beyond gentrification: The reurbanisation of Bologna. *Environment and Planning A* 39: 64-85.
- Buzar S** (2007) 'Hidden' geographies of energy poverty in post-socialism: Between institutions and households. *Geoforum* 38: 224-240.
- Buzar S**, Grabkowska M (2006) The social reproduction of flexibility in the housing environment: stories from inner-city Gdańsk. In: Platje J, Slodczyk J, Filho WL (eds.) *Current Issues of Sustainable Development - Priorities and Trends*. Economic and Environmental Studies 8. Opole: Uniwersytet Opolski, 157-175.
- Buzar S** (2005) Post-socialist urban ecosystems in flux: The socio-spatial differentiation of three Budapest districts. In: Sagań I, Smith DM (eds.) *Society, Economy, Environment – Towards the Sustainable City*. Gdańsk: Bogucki Wydawnictwo Naukowe, 61-75.
- Buzar S** (2005) The institutional trap in the Czech rental sector: Nested circuits of power, space and inequality. *Economic Geography* 82: 381-405.
- Buzar S**, Ogden PE, Hall R (2005) Households matter: The quiet demography of urban transformation. *Progress in Human Geography* 29: 413-436.

Policy impacts

Much of my scholarship has either grown out, or resulted in, collaborative links with key governmental bodies such as the European Commission and the UK Foreign and Commonwealth Office, as well as business organizations, think tanks and advocacy groups – including National Energy Action (the UK's leading charity aimed at addressing fuel poverty), and the French Institute for International Relations. I have also advised and supported Members of the European Parliament in drafting a European Energy Consumers' Charter; the provisions of this document were incorporated in the EU's Third Energy Package. My research has aided the formulation of the European Union's cohesion policy framework. I have also contributed to the work of the International Energy Agency, United Nations Economic Commission for Europe, and the World Bank.

Key activities

- 2016: Member, Expert Panel, Smart Urban Futures call, JPI Urban Europe;
- Since 2015: Member of the Governing Board of the Centre for Environmental Research and Information;
- Since 2015: Member of the Board of Trustees of the EAGA Charitable Trust;
- 2014: Chair, Assessment Committee, Joint Scientific Thematic Research Programme on ‘Smart Energy in Smart Cities’ between Netherlands and China;
- 2014: External Analyst, World Bank;
- 2013-2014: External Analyst, EcoSense study on ‘Energy Possibilities for Macedonia’ (http://www.ekosvest.com.mk/images/publikacii/energetski_moznosti_en.pdf);
- 2013-2014: External Analyst, Spring Alliance initiative on ‘Tax Justice and Climate Change’ (http://www.socialplatform.org/wp-content/uploads/2014/01/Article_energy-poverty_Bouzarovski.pdf);
- 2012-2013: Member of the UK Department of Energy and Climate Change expert panel on ‘Energy efficiency and behaviours’;
- 2012: Consultant, GIZ-funded project on calculation methodologies for EPBD harmonisation in the Western Balkans;
- Since 2011: Co-ordinator of the International Energy Vulnerability Network;
- 2010: Guest Lecturer, Chevening Fellowship Programme on ‘The Economics of Energy’ funded by the British Council and the Foreign and Commonwealth Office, Institute for Energy Research and Policy, Birmingham;
- 2006: Policy Consultant, Ministry for Local Self-Government, Skopje, Government of the Republic of Macedonia;
- 2001: Policy Consultant, Ministry of Labour and Social Affairs, Republic of Croatia;
- 1999-2003: Member of the Pool of Trainers of the European Youth Forum, Brussels;
- 1998: External Analyst, Local Environmental Action Plan, Skopje Municipality, Ministry for the Environment of the Republic of Macedonia;
- 1998: Advisory Board Member, Youth Programme, Open Society Institute Macedonia;
- 1997-2000: Chairperson of the Federation of the Young European Greens, Brussels;
- 1997-1999: Co-ordinator of the Mediterranean Political Ecology Platform, Athens;
- 1997: Member of the International Co-ordination Team of European Youth For Action, Amsterdam;
- 1996-1998: Project co-ordinator, Mavrovo National Park Campaign, Friends of the Earth Macedonia.

References

- Albrechts, L. and Coppens, T., 2003. Megacorridors: striking a balance between the space of flows and the space of places. *Journal of Transport Geography*, 11, 215–224.
- Armitage, J. and Roberts, J., 2002. Chronotopia. In: J. Armitage and J. Roberts, eds. *Living With Cyberspace: Technology & Society in the 21st Century*. London and New York: Continuum, 43–56.
- Bartiaux, F., Gram-Hanssen, K., Fonseca, P., Ozoliņa, L., and Christensen, T.H., 2014. A practice–theory approach to homeowners’ energy retrofits in four European areas. *Building Research & Information*, <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09613218.2014.900253#.U2aPW8dxH49>, 1–14.

- Bauman, Z., 2005. *Liquid Life*. Cambridge: Polity.
- Blunt, A. and Dowling, R., 2006. *Home*. London: Routledge.
- Bouzarovski, S., Gentile, M., and Salukvadze, J., 2010. A socially resilient urban transition? The contested landscapes of apartment building extensions in two post-communist cities. *Urban Studies*, 48, 2689–2714.
- Bouzarovski, S., Haase, A., Hall, R., Kabisch, S., Steinfuehrer, A., and Ogden, P.E., 2010. Household structure, migration trends and residential preferences in inner-city León, Spain: unpacking the demographics of reurbanization. *Urban Geography*, 31, 211–235.
- Boyer, C., 1995. The great frame up: fantastic appearances in contemporary spatial politics. In: H. Liggett and D. Perry, eds. *Spatial Practices*. London: Sage, 81–109.
- Boyer, C.M., 1996. *CyberCities: Visual Perception in the Age of Electronic Communication*. New York, NY: Princeton Architectural Press.
- Brown, P., Swan, W., and Chahal, S., 2014. Retrofitting social housing: reflections by tenants on adopting and living with retrofit technology. *Energy Efficiency*, 1–13.
- Burawoy, M., Krotov, P., and Lytkina, T., 2000. Involution and destitution in capitalist Russia. *Ethnography*, 1, 43–65.
- Castells, M., 2002. *The Rise of the Network Society. The Information Age: Economy, Society and Culture*. Oxford: Blackwell.
- Eames, M., Dixon, T., May, T., and Hunt, M., 2013. City futures: exploring urban retrofit and sustainable transitions. *Building Research & Information*, 41, 504–516.
- Flamm, M. and Kaufmann, V., 2006. Operationalising the concept of motility: a qualitative study. *Mobilities*, 1, 167–189.
- Graham, S. and Marvin, S., 2001. *Splintering Urbanism: Networked Infrastructures, Technological Mobilities, and the Urban Condition*. London and New York: Routledge.
- Großmann, K., Bontje, M., Haase, A., and Mykhnenko, V., 2013. Shrinking cities: Notes for the further research agenda. *Cities*, 35, 221–225.
- Gupta, R., Barnfield, L., and Hipwood, T., 2014. Impacts of community-led energy retrofitting of owner-occupied dwellings. *Building Research & Information*, <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09613218.2014.894742#.U2aPP8dxH49>, 1–16.
- Haase, A., Kabisch, S., Steinfuehrer, A., Fritzsche, A., Buzar, S., Hall, R., and Ogden, P.E., 2005. *Ljubljana. Final Report, Re Urban Mobil Work Package 3, Sociology*. Leipzig-Halle: Institute for Environmental Research.
- Halfacree, K.H. and Boyle, P.J., 1993. The challenge facing migration research: the case for a biographical approach. *Progress in Human Geography*, 17, 333–348.
- Hodson, M. and Marvin, S., 2010. 'Urban retrofit' - From project by project to systemic change. *Town and Country Planning*, 79, 429–433.
- Jarvis, H., 2005. Moving to London time: household co-ordination and the infrastructure of everyday life. *Time and Society*, 14, 133–154.
- Karvonen, A., 2013. Towards systemic domestic retrofit: a social practices approach. *Building Research & Information*, 41, 563–574.
- Killick, T., 1995. *The Flexible Economy: Causes and Consequences of the Adaptability of National Economies*. London: Routledge.
- Kvale, S., 1996. *Interviews: An Introduction to Qualitative Research Interviewing*. London: Sage.
- Marcuse, P. and van Kempen, R., 2002. *Of States and Cities: The Partitioning of Urban Space*. Oxford and New York, NYC: Oxford University Press.
- Markusen, A., 1996. Sticky places in slippery space: a typology of industrial districts. *Economic Geography*, 7, 293–313.
- Martin, E., 1994. *Flexible Bodies: The Role of Immunity in American Culture From the Days of Polio to the Age of AIDS*. Boston: Beacon Press.

- Pelenur, M.J. and Cruickshank, H.J., 2012. Closing the Energy Efficiency Gap: A study linking demographics with barriers to adopting energy efficiency measures in the home. *Energy*, 47, 348–357.
- Pollert, A., 1988. Dismantling flexibility. *Capital and Class*, 34, 42–75.
- Pollert, A., 1991. *Farewell to Flexibility?*. Macmillan: Basingstoke.
- Sennett, R., 1998. *The Culture of the New Capitalism*. New Haven: Yale University Press.
- Slater, T., 2008. A literal necessity to be re-placed: a rejoinder to the gentrification debate. *International Journal of Urban and Regional Research*, 32, 212–223.
- Sloterdijk, P., 1988. *Critique of Cynical Reason*. London: Verso.
- Till, J. and Schneider, T., 2007. *Flexible Housing*. Amsterdam ; Boston: Routledge.
- Vergragt, P.J. and Brown, H.S., 2012. The challenge of energy retrofitting the residential housing stock: grassroots innovations and socio-technical system change in Worcester, MA. *Technology Analysis & Strategic Management*, 24, 407–420.
- Wacquant, L., 1999. Urban marginality in the coming millennium. *Urban Studies*, 36, 1639–1647.
- Wacquant, L., 2011. A Janus-faced institution of ethnoracial closure: A sociological specification of the ghetto. In: R. Hutchison and B. Haynes, eds. *The Ghetto: Contemporary Global Issues and Controversies*. Boulder: Westview.
- Wankiewicz, H., 2014. How can ‘gender planning’ contribute to tackle the challenges of demographic change? *European Countryside*, 6, 68–87.
- Watters, E., 2003. *Urban tribes: a generation redefines friendship, family, and commitment*. London and New York: Bloomsbury.
- Xu, X., Taylor, J.E., Pisello, A.L., and Culligan, P.J., 2012. The impact of place-based affiliation networks on energy conservation: An holistic model that integrates the influence of buildings, residents and the neighborhood context. *Energy and Buildings*, 55, 637–646.

.....
podpis Wnioskodawcy

LISTA PUBLIKACJI***Książki***

- Bridge G, **Bouzarovski S**, Bradshaw M, Brown E, Bulkeley H, Walker G (w druku, 2017) *Energy, Society and Space*. London: Routledge. *Udział: 20%; Rola: ramy teoretyczne, wprowadzanie i analiza danych, pisanie.*
- Bouzarovski S**, Pasqualetti M, Castan Broto V (editors) (w druku, 2016) *Research Companion to Energy Geographies*. Aldershot: Ashgate. *Udział: 40%; Rola: ramy teoretyczne, wprowadzanie i analiza danych, pisanie.*
- Barker ETE, **Bouzarovski S**, Pelling CBR, Isaksen L (editors) (2016) *New Worlds From Old Texts: Revisiting Ancient Space and Place*. Oxford and New York: Oxford University Press. *Udział: 25%; Rola: ramy teoretyczne, wprowadzanie i analiza danych, pisanie.*
- Bouzarovski S** (2015) *Retrofitting the City: Residential Flexibility, Resilience and the Built Environment*. London: IB Tauris.
- Buzar S** (2007) *Energy Poverty in Eastern Europe: Hidden Geographies of Deprivation*. Aldershot: Ashgate.
- Buzarovski S** (1995) *Mavrovo National Park*. Skopje: Friends of the Earth.

Artykuły naukowe

- Petrova S, Torres Garcia M, **Bouzarovski S** (2016) Using action research to enhance learning on end-use energy consumption: Lessons from reflective practice. *Environmental Education Research*. <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13504622.2016.1144177>. *Udział: 30%; Rola: ramy teoretyczne, wprowadzanie i analiza danych, pisanie.*
- Cauvain J, **Bouzarovski S** (2016) Energy vulnerability in multiple occupancy housing: a problem that policy forgot. *People, Place and Policy* 10: 88-106. *Udział: 50%; Rola: ramy teoretyczne, wprowadzanie i analiza danych, pisanie.*
- Bouzarovski S**, Tirado Herrero S (2015) The energy divide: Integrating energy transitions, regional inequalities and poverty trends in the European Union. *European Urban and Regional Studies*. <http://eur.sagepub.com/content/early/2015/08/21/0969776415596449.abstract>. *Udział: 60%; Rola: ramy teoretyczne, wprowadzanie i analiza danych, pisanie.*
- Bouzarovski S**, Tirado Herrero S, Petrova S, Üрге Vorsatz D (2015) Unpacking the spaces and politics of energy poverty: path-dependencies, deprivation and fuel switching in post-communist Hungary. *Local Environment*. <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13549839.2015.1075480>. *Udział: 50%; Rola: ramy teoretyczne, wprowadzanie i analiza danych, pisanie.*
- Bouzarovski S**, Bradshaw M, Wochnik A (2015) Making territory through infrastructure: The governance of natural gas transit in Europe. *Geoforum* 64, 217-228. *Udział: 80%; Rola: ramy teoretyczne, wprowadzanie i analiza danych, pisanie.*

- Bouzarovski S, Petrova S (2015a)** A global perspective on domestic energy deprivation: Overcoming the energy poverty–fuel poverty binary. *Energy Research & Social Science* 10, 31-40. *Udział: 60%; Rola: ramy teoretyczne, wprowadzanie i analiza danych, pisanie.*
- Williams J, **Bouzarovski S**, Swyngedouw E (2014) *Politicising the Nexus: Nexus Technologies, Urban Circulation, and the Coproduction of Water-Energy*. Nexus Network Think Piece Series, Paper 001. Brighton: University of Sussex. *Udział: 30%; Rola: ramy teoretyczne, pisanie.*
- Tirado Herrero S, **Bouzarovski S** (2014) Energy transitions and regional inequalities in energy poverty trends: Exploring the EU energy divide. *USAEE Working Paper No. 14-193*: 1-45. *Udział: 50%; Rola: ramy teoretyczne, wprowadzanie i analiza danych, pisanie.*
- Bouzarovski S, Petrova S, Tirado Herrero S** (2014) From fuel poverty to energy vulnerability: The importance of services, needs and practices. *SPRU Working Paper 2014-25*: 1-28. *Udział: 60%; Rola: ramy teoretyczne, wprowadzanie i analiza danych, pisanie.*
- Bouzarovski S** (2014) Energy poverty in the European Union: Landscapes of vulnerability. *Wiley Interdisciplinary Reviews* 3: 276-289.
- Lawal, AM, **Bouzarovski S**, Clark J (2013) Public participation in EIA: The case of West African Gas Pipeline and Tank Farm projects in Nigeria. *Impact Assessment and Project Appraisal*, 31: 226-231. *Udział: 40%; Rola: ramy teoretyczne, pisanie.*
- Petrova S, Gentile M, Mäkinen IH, **Bouzarovski S** (2013) Perceptions of thermal comfort and housing quality: Exploring the micro-geographies of energy poverty in Stakhanov, Ukraine. *Environment and Planning A* 45: 1240-1257. *Udział: 20%; Rola: ramy teoretyczne, wprowadzanie i analiza danych, pisanie.*
- Thornbush MJ, Golubchikov O, **Bouzarovski S** (2013) Sustainable cities targeted by combined mitigation-adaptation efforts for future-proofing. *Sustainable Cities and Society* 9: 1-9. *Udział: 30%; Rola: ramy teoretyczne, wprowadzanie i analiza danych, pisanie.*
- Bridge G, **Bouzarovski S**, Bradshaw MJ, Eyre N (2013) Geographies of energy transition: Space, place and the low-carbon economy. *Energy Policy* 53: 331-340. *Udział: 25%; Rola: ramy teoretyczne, wprowadzanie i analiza danych, pisanie.*
- Bouzarovski S, Petrova S, Sarlamanov S** (2012) Energy poverty policies in the EU: A critical perspective. *Energy Policy* 49: 76-82. *Udział: 50%; Rola: ramy teoretyczne, wprowadzanie i analiza danych, pisanie.*
- Sýkora L, **Bouzarovski S** (2012) Multiple transformations: Conceptualising the post-communist urban transition. *Urban Studies* 49: 43-60. *Udział: 40%; Rola: ramy teoretyczne, wprowadzanie i analiza danych, pisanie.*
- Bouzarovski S, Bassin M** (2011) Energy and identity: Imagining Russia as a hydrocarbon superpower. *Annals of the Association of American Geographers* 101: 783-794. *Udział: 80%; Rola: ramy teoretyczne, wprowadzanie i analiza danych, pisanie.*
- Petrova S, Čihař M, **Bouzarovski S** (2011) Local nuances in the perception of nature protection and place attachment: A tale of two parks. *Area* 43: 327-335. *Udział: 20%; Rola: ramy teoretyczne, pisanie.*

- Bouzarovski S**, Salukvadze R, Gentile M (2011) A socially resilient urban transition? The contested landscapes of apartment building extensions in two post-communist cities. *Urban Studies* 48: 2689-2714. *Udział: 80%; Rola: ramy teoretyczne, wprowadzanie i analiza danych, pisanie.*
- Bouzarovski S** (2011) City profile: Skopje. *Cities* 28: 265-277.
- Thornes J, Bloss W, **Bouzarovski S**, Cai X, Chapman L, Clark J, Dessai S, Du S, van der Horst D, Kendall M, Kidd C, Randalls C (2010) Communicating the value of atmospheric services. *Meteorological Applications* 17: 243-250. *Udział: 10%; Rola: ramy teoretyczne, pisanie.*
- Poputoaia D, **Bouzarovski S** (2010) Regulating district heating in Romania: Legislative challenges and energy efficiency barriers. *Energy Policy* 38: 3820-3829. *Udział: 50%; Rola: ramy teoretyczne, wprowadzanie i analiza danych, pisanie.*
- Haase A, Kabisch S, Steinführer A, **Bouzarovski S**, Hall R, Ogden P (2010) Emergent spaces of reurbanisation: Exploring the demographic dimension of inner-city residential change in a European setting. *Population, Space and Place* 16: 443-463. *Udział: 20%; Rola: ramy teoretyczne, pisanie.*
- Bouzarovski S** (2010) Post-communist energy reforms in critical perspective: Entangled boundaries, scales and trajectories of change. *European Urban and Regional Studies* 17: 167-182.
- Bouzarovski S** (2010) Energy poverty in transition. *Political Thought* 8: 51-56.
- Bouzarovski S**, Haase A, Hall R, Kabisch S, Steinfuehrer A, Ogden PE, Hall R (2010) Household structure, migration trends and residential preferences in inner-city León, Spain: Unpacking the demographics of reurbanization. *Urban Geography* 31: 211-235. *Udział: 70%; Rola: ramy teoretyczne, wprowadzanie i analiza danych, pisanie.*
- Barker ETE, **Bouzarovski S**, Pelling CBR, Isaksen L (2010) Mapping an ancient historian in a digital age: The Herodotus Encoded Space-Text-Image Archive (HESTIA). *Leeds International Classical Journal* 9: 1-24. *Udział: 30%; Rola: ramy teoretyczne, pisanie.*
- Bouzarovski S**, Konieczny M (2010) Landscapes of paradox: public discourses and state policies in Poland's relationship with the Nord Stream pipeline. *Geopolitics* 15: 1-21. *Udział: 80%; Rola: ramy teoretyczne, wprowadzanie i analiza danych, pisanie.*
- Bouzarovski S** (2009) East-Central Europe's changing energy landscapes: A place for geography. *Area* 41: 452-463.
- Bouzarovski S** (2009) Building events in inner-city Gdańsk, Poland: Exploring the socio-spatial construction of agency in built form. *Environment and Planning D: Society and Space* 27: 840-858.
- Bouzarovski S** (2009) Landscapes of flexibility: Negotiating the everyday; an introduction. *GeoJournal* 74: 503-506.
- Petrova S, **Bouzarovski - Buzar S**, Cihář M (2009) Conservationist or fashionista? Urban dwellers' expectations from national parks in the Republic of Macedonia. *Urbani Izziv/Urban*

- Challenge 20*: 128-135. *Udział*: 30%; *Rola*: ramy teoretyczne, wprowadzanie i analiza danych, pisanie.
- Petrova S, **Bouzarovski - Buzar S**, Cihář M (2009) From inflexible national legislation to flexible local governance: Management practices in the Pelister National Park, Republic of Macedonia. *Geojournal* 74: 589-598. *Udział*: 30%; *Rola*: ramy teoretyczne, pisanie.
- Buzar S** (2008) Breaking the waves: A mobile conference for a fluid urban geography. *Cities* 25: 176-177.
- Buzar S** (2008) Energy, environment and international financial institutions: The EBRD's activities in the Western Balkans. *Geografiska Annaler B* 90: 409-431.
- Buzar S** (2008) Towards a critical geography of flexibility: Facets of adaptability in society and space. *Geography Compass* 2: 1075-1094.
- Buzar S** (2007) When homes become prisons: The relational spaces of post-socialist energy poverty. *Environment and Planning A* 39: 1908-1925.
- Buzar S**, Ogden PE, Hall R, Haase A, Kabisch S, Steinfuehrer A (2007) Splintering urban populations: Emergent landscapes of reurbanisation in four European cities. *Urban Studies* 44: 651-677. *Udział*: 80%; *Rola*: ramy teoretyczne, wprowadzanie i analiza danych, pisanie.
- Buzar S**, Ogden PE, Hall R (2007) Beyond gentrification: The reurbanisation of Bologna. *Environment and Planning A* 39: 64-85. *Udział*: 80%; *Rola*: ramy teoretyczne, wprowadzanie i analiza danych, pisanie.
- Buzar S** (2007) 'Hidden' geographies of energy poverty in post-socialism: Between institutions and households. *Geoforum* 38: 224-240.
- Buzar S** (2006) Estimating the extent of domestic energy deprivation through household expenditure surveys. *CEA Journal of Economics* 1: 5-14.
- Buzar S** (2006) *Geographies of Ethnopolitics: Unravelling the Spatial and Political Economies of 'Ethnic Conflict'*. Occasional Paper no. 7/06. South East European Studies at Oxford, St. Antony's College.
- Buzar S** (2005) The institutional trap in the Czech rental sector: Nested circuits of power, space and inequality. *Economic Geography* 82: 381-405.
- Buzar S**, Ogden PE, Hall R (2005) Households matter: The quiet demography of urban transformation. *Progress in Human Geography* 29: 413-436.
- Buzar S** (2004) The growing role of NGOs in a neoliberalising state: Environmental education in the Republic of Macedonia. *International Research in Geographical and Environmental Education* 13: 79-89
- Bouzarovski S** (2001) Local environmental action plans and the 'glocalisation' of post-socialist governance. *Geojournal* 55: 557-568.

- Bouzarovski S**, Barker ETE (2016) Creating new worlds out of old texts. W: Barker ETE, Pelling CBR, Bouzarovski S, Isaksen L (eds) *New Worlds out of Old Texts: Developing Techniques for the Spatial Analysis of Ancient Narratives*. Oxford and New York: Oxford University Press, 1-21. *Udział: 70%; Rola: ramy teoretyczne, wprowadzanie i analiza danych, pisanie.*
- Barker ETE, **Bouzarovski S**, Isaksen L (2016) Towards a qualitative network analysis of Herodotus 5. W: Barker ETE, Pelling CBR, Bouzarovski S, Isaksen L (eds) *New Worlds out of Old Texts: Developing Techniques for the Spatial Analysis of Ancient Narratives*. Oxford and New York: Oxford University Press, 155-179. *Udział: 40%; Rola: ramy teoretyczne, wprowadzanie i analiza danych, pisanie.*
- Bouzarovski S**, Petrova S (2015) The EU energy poverty and vulnerability agenda: An emergent domain of transnational action. In Tosun J, Biesenbender S and Schulze K (eds) *Energy Policy Making in the EU: Building the Agenda*. Berlin: Springer, 129-144. *Udział: 50%; Rola: ramy teoretyczne, wprowadzanie i analiza danych, pisanie.*
- Barker ETE, **Bouzarovski S**, Pelling CBR, Isaksen L (2013) Extracting, investigating and representing geographical concepts in Herodotus: the case of the Black Sea. W: Tsetskhladze GR (ed) *The Bosphorus: Gateway Between the Ancient East and West*. Oxford: Oxford University Press, 7-17. *Udział: 30%; Rola: ramy teoretyczne, wprowadzanie i analiza danych, pisanie.*
- Barker ETE, **Bouzarovski S**, Isaksen L and Pelling C (2013) Writing space, living space: time, agency and place relations in Herodotus's Histories. W: Heirman J and Klooster J (eds) *The Ideologies of Lived Space in Literary Texts, Ancient and Modern*. Ghent: Academia Press, 229-247. *Udział: 30%; Rola: ramy teoretyczne, pisanie.*
- Barker ETE, Isaksen L, Rabinowitz N, **Bouzarovski S**, Pelling CBR (2013) On using a digital text in modern humanities research: the case of Herodotus' Histories. W: Dunn S, Mahony S (eds) *Digital Classicist Supplement: Bulletin of the Institute of Classical Studies*. Oxford: Oxford University Press, 45-62. *Udział: 20%; Rola: ramy teoretyczne, pisanie.*
- Bouzarovski S**, Petrova S, Kitching M and Baldwick J (2013) Precarious domesticities: Energy vulnerability among urban young adults. In Bickerstaff K, Walker G and Bulkeley H (eds) *Energy Justice in a Changing Climate: Social Equity and Low-Carbon Energy*. London: Zed Books, 30-45. *Udział: 50%; Rola: ramy teoretyczne, wprowadzanie i analiza danych, pisanie.*
- Bouzarovski S**, Petrova S (2012) entries on 'Bulgaria' and 'Macedonia'. W: Golson GJ (ed) *Encyclopedia of Energy*. Pasadena: Salem Press. *Udział: 60%; Rola: ramy teoretyczne, wprowadzanie i analiza danych, pisanie.*
- Petrova S, **Bouzarovski S** (2012) entries on 'Czech Republic' and 'Slovakia'. W: Golson GJ (ed) *Encyclopedia of Energy*. Pasadena: Salem Press. *Udział: 40%; Rola: ramy teoretyczne, wprowadzanie i analiza danych, pisanie.*
- Bouzarovski S**, Petrova S (2011) Can the urban public sphere in Eastern and Central Europe deliver participatory climate change protection? W: Heinrich-Boell-Foundation Brandenburg (2011) *Participation in Urban Climate Protection: Answers of European Municipalities*. Potsdam: Heinrich-Boell-Foundation Brandenburg, 14-20. *Udział: 70%; Rola: ramy teoretyczne, pisanie.*

- Bouzarovski S** (2010) Energy transit in Central and Eastern Europe: Interpreting Polish reactions to the Nord Stream pipeline through a spatial-political lens. W: Franke A, Gawrich A, Windwehr J (red.) *Are Energy Resources a Curse? Rentierism and Energy Policy in Post-Soviet States*. Opladen: Budrich Verlag, 201-213.
- Buzar S**, Papastamou A (2009) Network theory and town twinning: Implications for urban development policy in post-socialist Europe. W: Michalski T, Kuczabski A (red.) *Selected Aspects of Transformation in Countries of Central and Central-Eastern Europe*. Pelplin: Bernardinum. *Udział: 80%; Rola: ramy teoretyczne, wprowadzanie i analiza danych, pisanie.*
- Buzar S (2009) Fluid households, flexible cities: Research and policy responses to the new demographics of urban change in postsocialism. W: Lesechko M, Mądry C (red.) *Economic, Social and Administrative Changes in Central and Eastern European Countries*. Lviv: Regional Institute of Public Administration, 73-87.
- Buzar S**, Grabkowska M (2006) The social reproduction of flexibility in the housing environment: stories from inner-city Gdańsk. W: Platje J, Slodczyk J, Filho WL (red.) *Current Issues of Sustainable Development - Priorities and Trends*. Economic and Environmental Studies 8. Opole: Uniwersytet Opolski, 157-175. *Udział: 80%; Rola: ramy teoretyczne, wprowadzanie i analiza danych, pisanie.*
- Buzar S** (2005) Post-socialist urban ecosystems in flux: The socio-spatial differentiation of three Budapest districts. W: Sagan I, Smith DM (red.) *Society, Economy, Environment – Towards the Sustainable City*. Gdańsk: Bogucki Wydawnictwo Naukowe, 61-75.
- Bouzarovski S**, Stojmilov A (2002) Macedonia. W: Carter F, Turnock D (red.) *Environmental Problems of East Central Europe*. London: Routledge, 347-365. *Udział: 90%; Rola: ramy teoretyczne, wprowadzanie i analiza danych, pisanie.*

Pozostałe wyniki badań naukowych

Recenzje

- Bouzarovski S** (2012) City profile. *Area* 44: 127-128.
- Buzar S** (2004) Edgeless Cities. *Regional Studies* 38: 865-866.
- Buzar S** (2004) International Handbook of Urban Systems. *Progress in Human Geography* 28: 679-680.
- Bouzarovski S** (1995) More than just a pretty graph. *IEEE Multimedia* 2: 4.

Raporty badawcze (wybrane)

- Bouzarovski S**, Sarlamanov R, Petrova S (2011) *The Governance of Energy Poverty in Southeastern Europe*. Brussels: French Institute for International Relations. *Udział: 60%; Rola: ramy teoretyczne, wprowadzanie i analiza danych, pisanie.*
- Čihař M, Görner T, Petrova S, Bartoš L, **Buzar S** (2008) *Monitoring of selected indicators of sustainable development in the central parts of the Šumava and Krkonoše protected areas.*

Prague: Institute for Environmental Studies. *Udział: 20%; Rola: ramy teoretyczne, wprowadzanie i analiza danych, pisanie.*

Buzar S (2006) Towards a sustainable energy future for Kazakhstan: lessons from Poland and the Czech Republic. *Energy Efficiency and Climate Change in Kazakhstan.*

Buzar S, Veredova N. (2005) Reconciling energy policy priorities in Kazakhstan: four scenarios in comparative perspective. *Energy Efficiency and Climate Change in Kazakhstan.* *Udział: 90%; Rola: ramy teoretyczne, wprowadzanie i analiza danych, pisanie.*

Buzar S, Ogden PE, Hall R, Haase A, Kabisch S, Steinfuehrer A (2005) Re Urban Mobil Work Package Three: Final Report, Demography. *Reurbanisation Under Conditions of Demographic Change.* (Dostępne online pod adresem: <http://www.re-urban.com>. *Udział: 90%; Rola: ramy teoretyczne, wprowadzanie i analiza danych, pisanie.*

Łączna liczba cytowań, stan z dnia 30.06.2016: **1465**; Wskaźnik h: **19**; Wskaźnik i-10: **29** (https://scholar.google.co.uk/citations?hl=en&user=MqF57cAAAAAJ&view_op=list_works&sortby=pubdate).

.....
podpis Wnioskodawcy

OSIĄGNIĘCIA AKADEMICKIE

Prowadzenie przedmiotów i wykłady:

- Od 2013: wykłady w ramach przedmiotów „Energy, Society and Space” (poziom 3) oraz „Doing Environmental Research” (poziom 4), Uniwersytet w Manchesterze;
- 2007-2013: wykłady w ramach przedmiotów „Contemporary Human Geography” (poziom 1), „Social and political geography” (poziom 2), „Cities: townscapes, societies and cultures” (poziom 2), „Alternative capitalisms” (poziom 2), „Dissertation techniques for human geographers” (poziom 2), „Negotiating environmental controversies” (poziom 4) oraz „Emerging Markets and Globalisation” (poziom 4), Uniwersytet w Birmingham;
- 2007-2013: Prowadzenie przedmiotu „Geographies of energy and capitalism” (poziom 3), Uniwersytet w Birmingham;
- 2003-2007: Wykłady w ramach przedmiotów „Capitalist space economy” (poziom 3), „Geographies of Russia and Eastern Europe” (poziom 3) and „Cities and nature” (poziom 4), Uniwersytet Oksfordzki
- 2006/2007: Wykłady w ramach przedmiotu „The Capitalist Space Economy” (poziom 3), School of Geography, Uniwersytet Oksfordzki;
- 2004-2007: Prowadzenie przedmiotów „Local Economies” oraz „Post-Modern Cities” (poziom 3), Uniwersytet Gdański.

Opieka dydaktyczna

- 2007-2013: Grupy licencjackie i opieka nad pracami dyplomowymi, Uniwersytet w Birmingham;
- 2006/2007: Academic advisor, MSc Nature, Society and Environmental Policy; Uniwersytet Oksfordzki;
- 2004-2007: Tutoring College geography, Wycliffe Hall, St. Edmund’s Hall, Christ Church College, Oxford;
- 2003/2004: Konsultacje „Introduction to geographical theory and practice”, Queen Mary University w Londynie;
- Wiosna 2001: College tutorials, St. Peter’s College, Oxford.

Planowanie i prowadzenie licencjackich zajęć realizowanych w terenie

- 2010-2012: Geograficzne, terenowe zajęcia licencjackie 1 poziomu w Monmouth, Uniwersytet w Birmingham;
- 2008 i 2009: Geograficzne, terenowe zajęcia licencjackie 2 poziomu w Gdańsku, Uniwersytet w Birmingham;
- listopad 2007: Geograficzne, terenowe zajęcia licencjackie 1 poziomu w Shropshire, Uniwersytet w Birmingham;
- Maj 2007: Zaplanowanie wyjazdu badawczego do Paryża, MSc Nature, Society and Environmental Policy, Uniwersytet Oksfordzki;
- Marzec 2003: Terenowe zajęcia licencjackie 2 poziomu w Londynie, Uniwersytet w Birmingham;
- Marzec 2002: Terenowe zajęcia licencjackie 2 poziomu w Belfaście, Uniwersytet Oksfordzki;

- Lipiec 2000: Terenowe zajęcia licencjackie 3 poziomu w Permie (Rosja), Uniwersytet Oksfordzki.

Planowanie i prowadzenie międzynarodowych sesji szkoleniowych z zakresu edukacji:

- Wiosna 2003: Członek zespołu przygotowawczego sesji studyjnej „Facilitating NGO co-operation in the Southeastern European NGO Sector”, CARE international, Ochryda (Macedonia);
- Jesień 2002: Członek zespołu przygotowawczego sesji studyjnej „Gender trouble? Striking the balance”, Europejskie Centrum Młodzieży Rady Europy w Strasburgu;
- Zima 2001: Organizator obrad okrągłego stołu organizacji pozarządowych dla ogólnospołecznej współpracy w sektorze młodzieży, wspieranych przez Ministra Polityki Społecznej, Młodzieży i Sportu Republiki Chorwacji;
- Jesień 1999: Kierownik kursu, sesja studyjna „Culture, society and sustainable development”, Europejskie Centrum Młodzieży Rady Europy w Budapeszcie;
- Jesień 1998: Kierownik kursu, sesja studyjna „East-west relations after the fall of the Wall”, Europejskie Centrum Młodzieży Rady Europy w Budapeszcie.

Ukończone kursy szkoleniowe:

- Luty 2002: „Train the trainers”, zorganizowany przez Europejskie Forum Młodzieży, Cottbus (Niemcy);
- Listopad 2000: „Training for human rights education”, zorganizowany przez Europejskie Forum Młodzieży, Bled (Słowenia);
- Październik 1999 - Wrzesień 1999: kurs kwalifikacyjny z zakresu nauczania w szkołach podstawowych i szkołach średnich, Instytut Geografii, Wydział Nauk Przyrodniczych, Uniwersytet w Skopje (Macedonia);
- Grudzień 1998: „International school of peace” Kikinda (Serbia);
- Lipiec 1998: „Training for European young educational leaders”, Liège (Belgia);
- Maj 1996: Warsztaty z zakresu umiejętności debatowania, Instytut Społeczeństwa Otwartego, Skopje (Macedonia).

Udział w organizacji procesu kształcenia:

- Od 2013: Dyrektor, Centre for Urban Resilience and Energy, Uniwersytet w Manchesterze;
- 2012-2013: Przewodniczący Stowarzyszenia, Economy and Environment Research Group, GEES, Uniwersytet w Birmingham;
- 2011-2012: Członek Komitetu Zarządzającego, Midlands Low Carbon Energy Development Network (odpowiedzialny za organizację szeregu spotkań i konferencji między Uniwersytetami w Birmingham, Nottingham i Loughborough);
- 2011-2012: Przewodniczący działu Polityki i Spraw społecznych w ramach inicjatywy międzyuniwersyteckiej *Energy in Birmingham*;
- 2011-2012: Korodynator i założyciel Energy, Society and Place Research Unit, GEES, Uniwersytet w Birmingham;
- 2011-2012: Koordynator ds. wymiany Erasmus i International Year, GEES, Uniwersytet w Birmingham;

- 2010: Członek grupy panelowej, Sub-Thematic Review of Europe-Related Taught Provision, Uniwersytet w Birmingham;
- 2009-2012: Przewodniczący serii seminariów Tabula Rasa, GEES, Uniwersytet w Birmingham;
- 2009-2012: Założyciel laboratorium Thermal Imaging, GEES, Uniwersytet w Birmingham;
- 2008-2011: Opiekun realizacji programu drugiego roku studiów geograficznych, GEES, Uniwersytet w Birmingham;
- 2007-2010: Członek Web Strategy Group, GEES, Uniwersytet w Birmingham;
- 2007-2008: Członek School Liaisons Team, GEES, Uniwersytet w Birmingham;
- 2007: Doradca akademicki, MSc Nature, Society and Environmental Policy, Uniwersytet Oksfordzki;
- 2004-2007: Członek Komisji Rekrutacyjnej, Christ Church College, Oksford (odpowiedzialny za przeprowadzanie rozmów rekrutacyjnych z kandydatami na studia na wydziale geografii).

Promotorstwo prac doktorskich:

W toku

- Caitlin Robertson, Uniwersytet w Manchesterze (Stypendium EPSRC, od 2014 roku);
- Mohd Tarmizi Mohd Amin, Uniwersytet w Manchesterze (finansowana ze środków własnych, od 2014 roku);
- Alastair Moore, praca doktorska z geografii, Uniwersytet w Manchesterze (finansowana ze środków własnych, od 2013 roku): Housing retrofits, energy transitions and social practices in developed world countries;
- Joseph Williams, praca doktorska z geografii, Uniwersytet w Manchesterze (Stypendium SEED, od 2013 roku): The energy-water nexus;
- Robert Sarlamanov, praca doktorska z inżynierii mechanicznej, Uniwersytet w Skopje (od 2010 roku): Energy poverty in Southeastern Europe.

Ukończone

- 2015: Miguel Torres Garcia, praca doktorska z geografii, Uniwersytet w Manchesterze (od 2010 roku): Constructions of urban public space;
- 2014: Komalirani Yenneti, praca doktorska z geografii, Uniwersytet w Birmingham (Stypendium Fenwick, współpromotorstwo z Rosie Day): Unpacking low carbon interventions in India: the implementation gap between climate mitigation and renewable energy policies;
- 2014: Stéphanie Garstin, praca doktorska z geografii, Uniwersytet w Birmingham (Stypendium CEELBAS, współpromotorstwo z Timem Haughtonem i Rosie Day): Energy governance in post-socialism: The Czech Republic and Latvia in comparative perspective;
- 2013: Ralitsa Hiteva, praca doktorska z geografii, Uniwersytet w Manchesterze, (Stypendium SCI, współpromotorstwo z Gavinem Bridgem i Sally Randles): Low carbon transitions in Bulgaria and the UK;
- 2013: Tihomir Topuzovski, praca doktorska z geografii, Uniwersytet w Birmingham (Stypendium University of Birmingham school studentship and LES overseas, współpromotorstwo z Lauren Andres i Dominique Moran): Territorialisation and geopolitics in the Western Balkans;

- 2012: Akeem Lawal, praca doktorska z geografii, Uniwersytet w Birmingham (Stypendium Development Fund Scholarship, współpromotorstwo z Julian Clark): Environmental and social issues in the Nigerian maritime oil and gas sector;
- 2009: David Graham, praca doktorska z geografii, Uniwersytet Oksfordzki (Stypendium AHRC, współpromotorstwo z Ceri Peach): Structural and behavioural change in British Jewry.

Sfinansowane projekty badawcze i uczestnictwo w międzynarodowych konsorcjach uniwersyteckich:

- 2016-2019: „Urban Transformation in South Africa Through Co-Designing Energy Services Provision Pathways”, około 500 000£ od the Economic and Social Research Council (ESRC) – *Współbadacz* w wielonarodowym konsorcjum pod przewodnictwem Kings College London;
- 2016: „Energy Infrastructure: security, environment and social conflict” warsztaty, British Council Researcher Links, *Współbadacz* w wielonarodowym konsorcjum pod przewodnictwem Uniwersytetu w Durham;
- 2015-2018: „Calculating and operationalising the multiple benefits of energy efficiency Improvements in Europe”, 980 000€ z programu EU Horizon 2020 - *Współbadacz* w wielonarodowym konsorcjum pod przewodnictwem Wuppertal Climate Institute;
- 2013-2018: „Energy vulnerability and urban transitions in Europe (EVALUATE)” 1,42 mln € od Europejskiej Rady Badań naukowych (*Główny Badacz*);
- 2014: „Nexus technologies, urban circulation, and the co-production of water-energy”, 5000£ od Nexus Network, *Współbadacz* w poszerzonym konsorcjum pod przewodnictwem Uniwersytetu w Sussex;
- 2013-2014: „Housing in Multiple Occupancy: Energy Issues and Policy” (HOME). Około 30 000£ od EAGA Charitable Homes Trust, *Współbadacz* w poszerzonym konsorcjum pod przewodnictwem Future Climate;
- 2013-2015: Hestia 2, około 60 000£ od Arts and Sciences Research Council (AHRC) z ramach dalszego wsparcia finansowego, *Współbadacz* w poszerzonym konsorcjum pod przewodnictwem Open University;
- 2012-2013: Międzynarodowa konferencja „Addressing energy vulnerability through research and policy”, UK Energy Research Centre Meeting Place (*Główny Badacz*);
- 2011-2013: „The geopolitical economy of global gas governance”, około 350 000£ od Engineering and Physical Sciences Research Council (EPSRC), *Współbadacz* w poszerzonym konsorcjum pod przewodnictwem Uniwersytetu w Warwick;
- 2012-2013: „Investigating residential and business energy consumption via student-led action research” (INTREACT), Dotacja w ramach Departmental Teaching Development, około 30 000£ od Higher Education Academy (*Główny Badacz*);
- 2012-2013: „Planning responses to ‘shock’ and ‘slow-burn’ events: the role of redundancy in regional resilience”, seminarium JSPS/ESRC, około 15 000£, (*Współbadacz*);
- 2012: „Postgraduate symposium on energy practices and behaviour” 1600£ od Midlands Energy Graduate School (*Główny Badacz*);
- 2011-2012: „Accelerating and disseminating methodological innovation in energy research” (ADMIER), około 30 000£ od EPSRC poprzez wewnętrzny program dystrybucji środków Uniwersytetu w Birmingham (*Główny Badacz*);
- 2011-2012: „Energy use among young adults” (ENYA), 5000£ od Cheshire Lehmann Fund (*Główny Badacz*);
- 2011: „Thermocron iButtons: building a thermal imaging lab” 8900£ z programu the Annual Giving Programme Distribution na Uniwersytecie w Birmingham (*Główny Badacz*);

- 2011: „Building/household events and energy vulnerability: a European perspective”, 5000£ od the Interdisciplinary Research Cluster on Energy Systems, Equity and Vulnerability (ESRC/EPSRC), (**Główny Badacz**);
- 2011: „A reader on low carbon and resilient urbanism”, 13 400£ od University of Birmingham’s College of Engineering and Physical Sciences, (**Współbadacz**);
- 2010/2011: Międzynarodowe warsztaty „Energy poverty: mapping the European research landscape’ and ‘Energy and resilience in Europe”, około 10 000£ od Interdisciplinary Research Cluster on Energy Systems, Equity and Vulnerability (ESRC/EPSRC), (**Główny Badacz**);
- 2010-2011: „Understanding energy vulnerability, resilience and youth transitions”, około 3000£ od Durham Energy Institute, 2010-2011: **Współbadacz** w poszerzonym konsorcjum pod przewodnictwem Uniwersytetu w Durham;
- 2010: „Use of thermal imaging cameras in undergraduate energy and geography teaching”, około 8 500£ od University of Birmingham Alumni Fund, (**Główny Badacz**);
- 2010: „Governing energy vulnerability in Southeastern Europe”, około 12 000€ od Francuskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych, (**Główny Badacz**);
- 2009-2012: seria seminariów ESRC na temat „Energy transitions: security, climate, governance”, około 18 000£, **Współbadacz** w poszerzonym konsorcjum pod przewodnictwem Uniwersytetu w Leicester;
- 2009: Współpraca przy „Energy policy, resilience, and the built environment in transition”, około 15 000£, Södertörn University College Stockholm, (**Główny Badacz**);
- 2008-2012: „Energy policy risks and spatial development in Central and Eastern Europe”, około 21 000£ od Czeskiego Ministerstwa Edukacji, (**Główny Badacz**);
- 2008-2010: „Network, relation, flow: imaginations of space in Herodotus’ History”, około 63 000£ od AHRC, **Współbadacz** w poszerzonym konsorcjum pod przewodnictwem Uniwersytetu Oksfordzkiego;
- 2007: Międzynarodowa konferencja „Energy and Central Europe, international conference” na Uniwersytecie w Warwick, około 20 000£ dofinansowane przez ESRC (**Główny Badacz**);
- 2006: Warsztaty badawcze w UK Energy Research Centre „Energy poverty in Eastern Europe” (**Główny Badacz**);
- 2005-2006: „Energy efficiency and climate change in Kazakhstan”, 20 000£ od Global Opportunities Fund (**Współbadacz**);
- 2003-2005: RE-URBAN MOBIL (Reurbanisation under conditions of demographic change), 1,5 mln € z Piątego Programu Ramowego – **Współbadacz** w międzynarodowym konsorcjum pod przewodnictwem Centrum Badań Środowiskowych (UFZ) z Lipsku;
- 2005: „Liquid Cities”, 2000£ od EPSRC oraz Królewskiego Towarzystwa Geograficznego (RGS-IBG) (**Główny Badacz**);
- 1999: Dotacja na podróże od Instytutu Społeczeństwa Otwartego (**Główny Badacz**);
- 1998, 1999: Nagroda od Rady Europy za organizację międzynarodowych sesji studyjnych w Europejski; Centrum Młodzieży w Budapeszcie i Strasburgu (**Główny Badacz**);
- 1997: Fellowship Fellowship for Environmental Leadership, VITRA Centrum Zrównoważonego Rozwoju w Słowenii, oraz Regional Environmental Centre for Central and Eastern Europe w Budapeszcie (**Główny Badacz**);
- 1997: Niewielka dotacja od Soros Centre for Contemporary (**Główny Badacz**);
- 1996: Dotacja na publikację od Parku Narodowego Mavrovo, Macedonia (**Główny Badacz**);
- 1996: Niewielka dotacja na badania od Ambasady Duńskiej w Skopje, Macedonia (**Główny Badacz**);
- 1995: Dotacja na podróże od Instytutu Społeczeństwa Otwartego (**Główny Badacz**);

Wybrane nagrody i stypendia:

- 2012: Grant na podróże w ramach programu Erasmus, Uniwersytet w Birmingham;
- 2007: Grant na podróże od Wyższej Szkoły Handlowej w Sztokholmie;
- 2007: Grant na podróże od Uniwersytetu w Cambridge;
- 2003: Stypendium od dziennika *Economic Geography* przeznaczone na udział w Inaugural Summer Institute in Economic Geography w Madison, w stanie Wisconsin;
- 2002: Nagroda za najlepszą pracę dyplomową, przyznana przez Geography Specialty Group, Association of American Geographers;
- 2000: Stypendium Larkinson, przyznane przez St. Hugh's College w Oksfordzie;
- 2000: Stypendium Scatcherd European Scholarship, Uniwersytet Oksfordzki;
- 1999: Stypendium Dulverton, Uniwersytet Oksfordzki.

Najważniejsze seminaria, warsztaty, konferencje, prezentacje, organizacje i przewodniczenie:

- (zaproszony prelegent) Seminarium DECC nt. Ubóstwa Energetycznego, 17 marca 2015;
- (zaproszony panelista) warsztaty „Resource conflicts and social justice”, Uniwersytet w Sussex, 29 lutego 2016;
- (seminarium poprowadzone na zaproszenie) „Energy crisis”, Uniwersytet w Lyonie, 4 grudnia 2015;
- (seminarium poprowadzone na zaproszenie) „Justice, territory, energy”, Uniwersytet w Montrealu, 26 listopada 2015;
- (przemówienie programowe) konferencja „Beyond Oil”, Uniwersytet w Bergen, 22 października 2015;
- (prezentacja na zaproszenie i przewodniczenie sesji) seminarium nt. energii i wymiaru sprawiedliwości w UE i Azji, Sciences-Po CERI, Paryż, 16 Października 2015;
- (prezentacja panelowa na zaproszenie) „The depoliticization of poverty: Governing energy vulnerability in post-communist cities”, Szósta Międzynarodowa Konferencja Geografii Miast krajów;
- (wybrany artykuł) „postkomunistycznych, Praga, 23-29 Września 2015;
- (wybrany artykuł) „Energy poverty in post-communist cities: landscapes of vulnerability”, Szósta Międzynarodowa Konferencja Geografii Miast krajów postkomunistycznych, Praga, 23-29 Września 2015;
- Unpacking the spaces and politics of energy poverty: Path-dependencies, deprivation and fuel switching in post-communist Hungary”, RGS-IBG Annual International Conference, Exeter, 1-4 września 2015;
- (organizator) Sesje nt. „Exploring vulnerabilities in the Anthropocene: the energy-climate nexus”, RGS-IBG Annual International Conference, Exeter, 1-4 września 2015;
- (seminarium poprowadzone na zaproszenie) „The neglected present: Path creation at the urban-energy nexus”, Newcastle Centre for Urban and Regional Development Studies, Uniwersytet w Newcastle, 4 czerwca 2015;
- (wybrany artykuł) „Contesting electricity neoliberalization in the Western Balkans”, niezależne seminarium, Queen Mary University w Londynie, 8 maja 2015;
- (seminarium poprowadzone na zaproszenie) „Approaching electricity demand via a geographical lens: Research horizons and challenges”, Wydział nauk przyrodniczych, Uniwersytet Karola w Pradze, 15 kwietnia 2015;

- (seminarium poprowadzone na zaproszenie) „Locating energy vulnerability in the city: Findings from the EVALUATE project, RECURSE Centre, Uniwersytet Gdański, 11 marca 2015;
- (seminarium poprowadzone na zaproszenie) „Conceptualizing domestic energy demand: Towards a geographical perspective”, IRS Erkner, 22 stycznia 2015;
- (seminarium poprowadzone na zaproszenie) „Services, needs, vulnerability: New ways of conceptualizing and addressing domestic energy deprivation”, Science Policy Research Unit, Uniwersytet w Sussex, 10 października 2014;
- (przewodniczenie) „Beyond the fracking polemic: Energy futures & vulnerability”, Uniwersytet w Manchesterze, 7 października 2014;
- (wykład panelowy na zaproszenie) „Fighting fuel poverty: informing radical policy ideas for our cities”, Konferencja Partii Pracy, Manchester, 22 września 2014;
- (wykład panelowy na zaproszenie), Otwarcie sesji plenarnej, konferencja przedstawicieli polityki wysokiego szczebla zorganizowana przez Porozumienie Burmistrzów, Inteligentne Miasta i Wspólnoty - Europejski Tydzień Zrównoważonej Energii, Komisja Europejska, Bruksela, 24 czerwca 2014;
- (przewodniczący i organizator) „Telling stories with maps: The geoweb, qualitative GIS and narrative mapping”, Uniwersytet w Birmingham, 30 kwietnia 2014;
- (prezentacja na zaproszenie) prezentacja na konferencji nt. „Energy vulnerability in the Western Balkans” warsztaty REACH (sfinansowane w ramach programu Inteligentna Energia - Europa), Ljubljana, Słowenia, 24 kwietnia 2014;
- (przemówienie inauguracyjne wygłoszone przez Skype), konferencja nt. „Large-scale energy projects”, Uniwersytet Södertorn w Sztokholmie, 24 kwietnia 2014;
- (przewodniczący, organizator, panelista, dyskutant), sesje nt. „Energy and the socioecological production of space”, „Operationalizing the geo-energy space” and „Teaching energy geographies”, doroczne spotkanie Association of American Geographers, 8 – 12 kwietnia 2014;
- (seminarium poprowadzone na zaproszenie) „Energy vulnerability in Europe - new research agendas”, Instytut Geografii, Uniwersytet Gdański, 5 marca 2014;
- (przewodniczenie) „Stakeholder roundtable on energy issues and policy in housing in multiple occupancy”, Londyn, 25 lutego 2014;
- (seminarium poprowadzone na zaproszenie) „Retrofitted cities: Transforming buildings from within” dla Manchester Architecture Centre, 19 lutego 2014;
- (prezentacja inauguracyjna) konferencja „Energy pathways and scenarios”, Skopje, 23 stycznia 2014;
- (seminarium poprowadzone na zaproszenie) „Energy vulnerability in Europe”, Southeast European Research Centre University of Sheffield and City College, Saloniki, 20 stycznia 2014;
- (wykład inauguracyjny) „The infrastructural precariat: energy vulnerability in the age of austerity” seminarium pt. „Environments and Ecologies”, Uniwersytet w Yorku, Centre for Urban Research, 12 grudnia 2013;
- (prelegent sesji plenarnej) warsztaty „Tax Justice and Climate Change”, Parlament Europejski, Bruksela, 5 grudnia 2013. Zob.: <http://www.socialplatform.org/news/join-our-discussions-on-tax-justice-and-climate-change/>;
- (café scientifique) „Energy Security in the UK”, Muweu; nauki w Birmingham, 5 listopada 2013;
- (przewodniczenie) „Electrifying Manchester: Time for policy intervention in domestic heating?” Policy@Manchester, 1 listopada 2013;
- (artykuł przygotowany na zaproszenie) „European energy governance”, konferencja pt. „The UK’s Global Gas Challenge”, UK Energy Research Centre, Londyn, 27 listopada 2013;

- (prelegent sesji plenarnej) konferencja pt. „The psychology of fuel poverty”, Cheshire Lehmann Fund, Londyn, 19 listopada 2013;
- (wybrany artykuł) „Domestic energy vulnerability in Europe: recent spatial and temporal dynamics”, konferencja pt. „Energy Systems in Transition: Inter- and Trans-disciplinary Contributions”, Karlsruhe, Niemcy, 10 października 2013, zob. wpis na blogu <http://wp.me/p3gnoe-9b>;
- (seminarium poprowadzone na zaproszenie) „Energy poverty in Europe: Landscapes of vulnerability”, Leipziger Geographisches Kolloquium, 8 października 2013;
- (prelegent sesji plenarnej) „Connecting energy transition and vulnerability: Geographical perspectives”, Deutscher Geographentag 2013, 5 października 2013;
- (prelegent sesji plenarnej) „Vulnerable Consumer Working Group”, Komisja Europejska, 26 września 2013;
- (prelegent sesji plenarnej), spotkanie inauguracyjne, EERA Joint Programme on Economic, Environmental and Social Impacts of Energy Policies and Technologies, Bilbao, 25 września 2013;
- (prezentacja na zaproszenie) warsztaty „Urban governance: North and South”, LATTs, Paryż, 17 września 2013;
- (wybrany artykuł) „Residential flexibility and building retrofits: Implications for the rise of energy vulnerability in post-socialist cities”, doroczna konferencja „Centre for Research on Socio-Cultural Change”, Londyn, 4-6 września 2014;
- (dyskutant, panelista, przewodniczący) sesje nt. „New approaches to energy: Equity, justice and vulnerability”, „Developing graduate attributes” oraz World café nt. „Innovative energy and geography teaching”, doroczna międzynarodowa konferencja Królewskiego Towarzystwa Geograficznego (RGS-IBG), Londyn, 27-30 sierpnia 2013;
- (prelegent sesji plenarnej) warsztaty „Energy vulnerability conditions and pathways, UK Energy Research Centre, Manchester, 22 maja 2013;
- (organizator) sesje nt. „Politicising energy consumption”, doroczne spotkanie Association of American Geographers (AAG), Los Angeles, kwiecień 2013;
- (prelegent sesji plenarnej) konferencja RGS-IBG Mid-term Postgraduate, Birmingham, 25 marca 2013;
- (prelegent sesji plenarnej) warsztaty „Innovative Energy, Environment and Geography Teaching”, RGS-IBG, 13 marca 2013;
- (prelegent sesji plenarnej) „Energy poverty in Eastern and Central Europe” konferencja pt. „Energy Action Fuel Poverty”, Dublin, 11 marca 2013;
- (wybrany artykuł) „Political reconciliation and international energy relations: Governing energy transit in the Balkans” konferencja pt. „Energy Transitions: Regulation of Energy Markets and Domestic, Regional and International Levels” Uniwersytet w Joensuu, 5 marca 2013;
- (seminarium poprowadzone na zaproszenie) „Energy transitions and vulnerability: Emergent conceptual frameworks”, ENTITLE, Manchester, 21 lutego 2013;
- (seminarium poprowadzone na zaproszenie) „Unpacking urban retrofits”, seria seminariów poprowadzonych w latach 2011-2012, Research Institute, University of Leeds, 20 lutego 2013;
- (seminarium poprowadzone na zaproszenie) „From control to coercion: The everyday politics of “slanty” energy devices”, School of Environment and Development, Uniwersytet w Manchesterze, 21 listopada 2012;
- (prelegent sesji plenarnej) „Energy poverty in Central and Eastern European Countries: Experiences of resistance from local actors”, warsztaty nt. ubóstwa energetycznego, *Die Linke* GUE/NGL group, Parlament Europejski, 26 września 2012;

- (prelegent sesji plenarnej) „International urban retrofit workshop”, EPSRC, Manchester, 13 września 2012;
- (prelegent sesji plenarnej) „Energy security”, sesja plenarna przewodniczących, doroczna konferencja Królewskiego Towarzystwa Geograficznego (RGS-IBG), 4 lipca 2012;
- (organizator) „Re-scaling energy security” and „Encounters with resilience”, doroczna konferencja Królewskiego Towarzystwa Geograficznego (RGS-IBG) 2012;
- seminarium poprowadzone na zaproszenie) „The politics of resource depletion”, School of Government and Society, Uniwersytet w Birmingham, 6 czerwca 2012;
- (prelegent sesji plenarnej) konferencja pt. „Fuel poverty in Europe” National Energy Action, Londyn, 30 maja 2012;
- (prelegent sesji plenarnej) „Producing territorial dissensus: The new geographies of energy security” warsztaty „New energy security challenges”, Londyn, 10 maja 2012;
- (prelegent sesji plenarnej) konferencja pt. „Public dialogue for the sustainable use of”, German Technical Co-operation, Skopje, 20 marca 2012;
- (wybrany artykuł) warsztaty „Energy strategies in CEE: Creating a sustainable energy future within the EU”, Uniwersytet w Glasgow, 2 marca 2012;
- (prelegent sesji plenarnej) konferencja pt. „Baltic energy dilemmas”, Uniwersytet Sztokholmski, 24 listopada 2011;
- (prelegent sesji plenarnej) warsztaty „Cohesion policy: investing in energy efficiency in buildings”, DG Regio, Bruksela, 29 listopada 2011;
- (prelegent sesji plenarnej) konferencja pt. „Energy justice in a changing climate: defining an agenda” King’s College w Londynie, 10 listopada 2011;
- (seminarium poprowadzone na zaproszenie) „The energy precariat: Unpacking the heating practices of transient urban populations”, School of Geography, Uniwersytet w Plymouth, 1 listopada 2011;
- (prelegent sesji plenarnej) warsztaty „Towards a transatlantic dialogue on energy efficiency, energy poverty and fairness in climate policy”, Durham (Północna Karolina), 7 października 2011;
- (wybrany artykuł) konferencja pt. „Energy and people: futures, complexity and challenges”, Uniwersytet Oksfordzki, 21 września 2011;
- (prelegent sesji plenarnej) konferencja pt. „Achieving social, environmental and economic sustainability through energy efficiency”, Zagrzeb, 30 września 2011;
- (organizator) sesje nt. „Unpacking energy and resilience”, doroczna konferencja Królewskiego Towarzystwa Geograficznego (RGS-IBG), 2011;
- (wybrany artykuł) konferencja pt. „NatureTM Inc? Questioning the market panacea in environmental policy and conservation”, Haga, 2 lipca 2011;
- (seminarium poprowadzone na zaproszenie) „The political economy of energy poverty in Southeastern Europe”, LSE Hellenic Observatory, Londyn 28 czerwca 2010;
- (seminarium poprowadzone na zaproszenie) „Europe’s new energy underclass”, Francuski Instytut Spraw Międzynarodowych, Bruksela, 1 czerwca 2010;
- (prelegent sesji plenarnej) warsztaty „Climate and energy policy challenges in the Balkans”, Fundacja Konrada Adenauera, Skopje, 8 kwietnia 2010;
- (wybrany artykuł) „Energy transitions in an interdependent world: what and where are the future social science research agendas?”, Uniwersytet w Sussex, 25 lutego 2010;
- (seminarium poprowadzone na zaproszenie) „The effects of the financial crisis on the EU’s Climate and Energy Package”, European Research Institute Cross College Seminar, Birmingham, 27 stycznia 2010;

- (prelegent sesji plenarnej) „Towards a critical geography of the energy transition”, seria seminariów ESRC pt. „Energy Transitions”, Uniwersytet w Leicester, 26 listopada 2009;
- (seminarium poprowadzone na zaproszenie) „Demographies of energy deprivation in post-communist cities”, Centre on Health of Societies in Transition w Sztokholmie, 8 grudnia 2009;
- (seminarium poprowadzone na zaproszenie) „Mapping networks”, Department of Linguistics and Philology, Uniwersytet w Uppsali, 4 grudnia 2009;
- (seminarium poprowadzone na zaproszenie) „The neglected present”, Sociology Evenings, Praga, 30 listopada 2009;
- (seminarium poprowadzone na zaproszenie) „Landscapes of paradox”, Wydział Geografii Społecznej i Ekonomicznej na Uniwersytecie w Umeå, 20 listopada 2009;
- (seminarium poprowadzone na zaproszenie) „The environmental and social implications of municipal service reform”, Uniwersytet w Turynie, 18 września 2009;
- (prelegent sesji plenarnej) warsztaty CEELBAS „The Balkans’ contested energy landscapes: entangling infrastructure networks and geopolitical relations”, “Spaces of Nationhood: Landscape and Identity after Communism”, Uniwersytet w Birmingham, 9 września 2009;
- (prelegent sesji plenarnej) doroczne spotkanie „European Network of Housing Researchers”, Praga, 1 lipca 2009;
- (seminarium poprowadzone na zaproszenie) „Flexibility and its others: diverse articulations of housing dynamism in post-communist inner-city districts”, Wydział Nauk Przyrodniczych, Praga, 19 maja 2009;
- (prelegent sesji plenarnej), doroczne sympozjum, Economic Geography Research Group of the RGS-IBG, Londyn, 7 maja 2009;
- (prelegent sesji plenarnej) konferencja pt. „European transboundary spaces’ conference”, Uniwersytet w Iași, 5 marca 2009;
- (organizator) sesje nt. „Landscapes of flexibility”, doroczne spotkanie AAG;
- (prelegent sesji plenarnej) warsztaty „Affordability of basic public utilities: regulation and poverty policies”, Florence School of Regulation, 3 października 2008;
- (prelegent sesji plenarnej) doroczna konferencja Energy Action, Birmingham, 17 września 2008;
- (wybrany artykuł) warsztaty „Second international urban geographies of post-communist states”, Wyższa Szkoła Handlowa w Sztokholmie, Szwecja, 8 grudnia 2007;
- (prelegent sesji plenarnej) doroczna konferencja CREES pt. „Space, security, and identity in Eastern Europe”, Windsor Park, 8 czerwca 2008;
- (wybrany artykuł) konferencja pt. „Everyday life in the global city”, Manchester Institute of Social & Spatial Transformations, 9 lipca 2007;
- (wybrany artykuł) warsztaty badawcze „The new social and economic geography of Europe”, Uniwersytet w Cambridge, 4 kwietnia 2007;
- (seminarium poprowadzone na zaproszenie) „Liquid architectures: building cities without gravity”, Centre for the Environment Uniwersytetu Oksfordzkiego, 12 lutego 2007;
- (seminarium poprowadzone na zaproszenie) seminarium SEESOX „Geographies of ethno-politics: unravelling the spatial and political economies of ethnic conflict”, St Anthony’s College, Oxford, 11 maja 2006;
- (wybrany artykuł) kolokwium „Happiness and post-conflict cultures”, Uniwersytet w Nottingham, 6 maja 2006;
- (seminarium poprowadzone na zaproszenie) „Households matter: the quiet demography of urban transformation”, Wydział Geografii, Uniwersytet Queen Mary w Londynie, 18 stycznia 2005;
- (prelegent sesji plenarnej) warsztaty „Sustainable development in Europe”, Europejskie Centrum Młodzieży, Strasburg, 15 grudnia 2000.

Najważniejsze funkcje redakcyjne, komisyjne i badawcze:

- 2016: Członek Panelu Ekspertskiego, konkurs Smart Urban Futures, JPI Urban Europe;
- Od 2016: Członek Rady Redakcyjnej, *Energy and Buildings*;
- Od 2016: Członek Rady Redakcyjnej, *Energy Research and Social Science*;
- Od 2015: Egzaminator Zewnętrzny, MSc programmes on Environment, Politics and Globalisation; and Geopolitics, Territory and Security, Kings College w Londynie;
- Od 2015: Członek Międzynarodowej Rady Redakcyjnej, *Acta Geobalkanica*;
- 2014: Przewodniczący Komitetu Oceniającego, Joint Scientific Thematic Research Programme dotyczący „Smart Energy in Smart Cities” między Holendrią a Chinami;
- 2014: Członek Międzynarodowej Komisji Naukowej, konferencja Geobalkanica;
- 2014: Egzaminator Zewnętrzny, Uniwersytet w Leicester;
- Od 2014: Członek Komitetu programu 9th South East European Doctoral Student Conference;
- Od 2013: Członek Naukowego Komitetu Doradczego, Conference on Sustainable Development of Energy, Water and Environment Systems, Uniwersytet w Zagrzebiu;
- Od 2013: Członek Rady Redakcyjnej, *European Urban and Regional Studies*;
- Od 2012: Członek Rady Redakcyjnej, *Bulletin of Geography*;
- 2011-2012: Egzaminator Zewnętrzny, MSc Environmental Governance, Uniwersytet w Manchesterze;
- Od 2009: Członek Rady Redakcyjnej, *Acta Geografica Universitatis Carolinae*;
- 2009: Redaktor, *Geojournal* wydanie specjalne *Landscapes and Flexibility*;
- Od 2006: Recenzent dla: *Transactions of the Institute of British Geographers*; *Geoforum*; *Environmental Innovation and Societal Transitions*; *Environment and Planning A*; *Environment and Planning B*; *Environment and Planning C*; *International Journal of Urban and Regional Research*; *European Urban and Regional Studies*; *Geographical Review*; *Journal of Urban Affairs*; *Energy Policy*; *Area*; *European Security*; *Borderlands*; *Journal of Cleaner Production*; *Applied Geography*; *Journal of Environmental Management*; *Geografie*; *Population, Space and Place*; *Identities*; *Bulletin of Geography*; *Cities*; *Moravian Geographical Reports*; *Environmental Politics*; *Geografie, Energy Research and Social Science*; *Europe Asia Studies*; *Building Research & Information*; *The European Journal of Social Science Research*; *Environmental Education Research*; Routledge; Ashgate; ESRC, EPSRC, NERC, National Science Foundation; Grant Agency of the Czech Republic, Anniversary Fund of the Austrian National Bank; Government of Ireland Postdoctoral Fellowships; Durham International Fellowships; FNRS.
- 1998: Członek Rady Redakcyjnej, *Environment*;
- Od 2006: Członek Rady Redakcyjnej, *CEA Journal of Economics*;
- 1994-1999: Redaktor Naczelny, *The Macedonian Times*.

Pozostałe stanowiska:

- Od 2015: Członek Rady Zarządzającej Centre for Environmental Research and Information;
- Od 2015: Członek Kuratorium funduszu EAGA Charitable Trust;
- 2015: Wizytujący Pracownik Naukowy, Leibniz-Institut für Raumbezogene Sozialforschung, Erkner, Niemcy;
- 2014: Zewnętrzny Analityk, Bank Światowy;

- 2013-2014: Zewnętrzny Analityk, badania EcoSense dotyczące „Możliwości Energetyczne Macedonii” (Dostępne online pod adresem: http://www.ekosvest.com.mk/images/publikacji/energetski_moznosti_en.pdf);
- 2013-2014: Analityk Zewnętrzny, inicjatywa Spring Alliance „Tax Justice and Climate Change”. Artykuł „Social justice and climate change” (Dostępne online pod adresem: http://www.socialplatform.org/wp-content/uploads/2014/01/Article_energy-poverty_Bouzarovski.pdf);
- 2012-2013: Członek Ministerstwa Energii i Zmiany Klimatu Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii, Ekspert Panelu „Energy efficiency and behaviours”;
- 2013: Członek Zarządu, Energy@Manchester;
- 2012: Konsultant, projekt sfinansowany ze środków GIZ dotyczący wyliczania metodologii harmonizacji EPBD w regionie Bałkanów Zachodnich;
- Od 2011: Koordynator International Energy Vulnerability Network;
- Od 2011: Współpracownik Higher Education Academy;
- 2010: Goscinny wykładowca, Chevening Fellowship Programme na temat „The Economics of Energy”, sfinansowanego przez British Council i Ministerstwo Spraw Zagranicznych i Wspólnoty Brytyjskiej, Institute for Energy Research and Policy, Birmingham;
- 2009-2011: Główny Członek, member, Interdisciplinary Research Cluster on Energy Systems, Equity and Vulnerability, Uniwersytet w Lancaster;
- Od 2007: Współpracownik Naukowy, Centre for Russian and East European Studies, Uniwersytet w Birmingham;
- 2006: Doradca, Ministerstwo Władz Lokalnych, Skopje, Rząd Republiki Macedonii;
- 2002-2003: Postgraduate Członek Komitetu Post-socialist geographies research group, Królewskie Towarzystwo Geograficznego (RGS-IBG);
- Od 2001: Współpracownik Królewskiego Towarzystwa Geograficznego (RGS-IBG);
- 2001: Doradca, Ministerstwo Pracy i Spraw Socjalnych, Republika Chorwacji;
- 1999-2003: Członek Zespołu Instruktorów Europejskiego Forum Młodzieży, Bruksela;
- 1998: Zewnętrzny Analityk, Lokalny Plan Działania Środowiskowego, Skopje, Ministerstwo Środowiska, Rząd Republiki Macedonii;
- 1998: Członek Komitetu Doradczego, Program „Młodzież”, Instytut Społeczeństwa Otwartego w Macedonii;
- 1997-2000: Przewodniczący Federacja Młodych Zielonych Europejskich, Bruksela;
- 1997-1999: Koordynator Mediterranean Political Ecology Platform, Ateny;
- 1997: Członek Międzynarodowego Zespołu Koordynatorów European Youth For Action, Amsterdam;
- 1996-1998: Koordynator projektu, Kampanii Parku Narodowego Mavrovo, Przyjaciele Ziemi Macedonia.

Działalność pozanaukowa i zaangażowanie społeczne (wybrane):

- 2016: „Brexit in the context of EU natural gas governance:”. Dostępne online pod adresem: <https://t.co/slNDCiZehU>;
- 2015: (z Saską Petrową) „The need for joined up thinking on energy and cities”. Policy@manchester. (Dostępne online pod adresem: <http://blog.policy.manchester.ac.uk/sci-tech/2015/06/the-need-for-joined-up-thinking-on-energy-and-cities/>);

- 2014: Energy poverty in Eastern and Central Europe: Announcing the EVALUATE project. EU Fuel Poverty Network. (Dostępne online pod adresem: <http://fuelpoverty.eu/2013/10/08/energy-poverty-in-eastern-and-central-europe-announcing-the-evaluate-project/>);
- 2014: Collectivities matter. Cities@manchester. (Dostępne online pod adresem: <http://citiesmcr.wordpress.com/2014/03/03/collectivities-matter-the-hidden-geographies-of-urban-energy-deprivation/>);
- 2014: Maps, stories, lines: a multiple-lane highway. Hestia. (Dostępne online pod adresem: <http://hestia.open.ac.uk/maps-stories-lines-a-multiple-lane-highway/>);
- 2014: Wywiad dla Energetika magazine (Dostępne online pod adresem: http://www.energetika.net/eu/novice/article/bouzarovski-large-hydro-projects-in-the-balkans-threaten-thi_3);
- 2014: Uprzednio nagrana prezentacja dla konferencji pt. „Hydropower projects vs protection” w Lublaniu (<https://www.youtube.com/watch?v=bIeWUv0IdKs>).
- Główny wykład na seminarium „Post crash cities: Environments and Ecologies” w Yorku (Dostępne online pod adresem:);
- 2013: ‘Conceptualizing energy vulnerability: why home matters’; (Dostępne online pod adresem: <http://www.youtube.com/watch?v=mZR6w15KoDk>);
- 2013: ‘We need an ambitious and comprehensive fuel poverty policy’ – post na blogu UK Energy Centre wraz z komunikatem prasowym oraz relacją w mediach (Dostępne online pod adresem: <http://wp.me/p2u9et-12>);
- 2012: 60 seconds with Stefan Bouzarovski; film udostępniony Youtube (Dostępne online pod adresem: <http://www.youtube.com/watch?v=MzorSPR0MiA>);
- 2012: Prezentacja na zaproszenie North London Collegiate School;
- 2012: Wywiad dla wydawnictwa New Statesman’s *Perspectives on Energy* (Dostępne online pod adresem: <http://www.newstatesman.com/energy/perspectives-on-energy>);
- Od 2011: Redaktor listy mailingowej „Energy geographies” and „Energy vulnerability” Jiscmail;
- Od 2011: Redaktor i Menager bloga „Energy Geographies Working Group”, który dotąd odnotował około 15 000 niezależnych wejść (Dostępne online pod adresem: <http://energygeographiesworkinggroup.wordpress.com/>);
- 2011: Autor dla The Birmingham Perspective (Dostępne online pod adresem: <http://www.birmingham.ac.uk/research/impact/perspective/climate-change.aspx>);
- 2010: „Impoverished SE Europeans turn to wood for heating” wywiad dla portalu internetowego Euractiv, który następnie opublikowano na ponad 20 internetowych portalach informacyjnych (Dostępne online pod adresem: <http://www.euractiv.com/enlargement/impoverished-se-europeans-turn-wood-heating-news-494816>);
- 2009: Prezentacja na zaproszenie Chase Terrace Technology College;
- 2009: „Europe must act as one voice on energy” Wywiad dla Radio Wolna Europa, który następnie opublikowano na ponad 10 internetowych portalach informacyjnych (Dostępne online pod adresem: http://www.rferl.org/content/Expert_Says_EU_Must_Act_As_One_Voice_On_Energy/1737326.html);

Artykuły prasowe (wybór)

Barker ETE, Bouzarovski S, Pelling CBR, Isaksen L (2010) Herodotus Earth: Mapping and networking the Histories. *Iris* 2010 (<http://www.irismagazine.org/>).

Petrova S, Bouzarovski S, Papastamou A (2009) The environmental and social implications of energy governance. *Nuova Energia* 7: 79-81.

Bouzarovski S (2009) Energy reforms in Central and Eastern Europe. *Geography Review* 23: 16-17.

Buzar S (2006) Energy poverty in Macedonia and the Czech Republic. *Beyond Transition* 17: 15-17.

Buzar S (2002) Car-free cities for all. *Carbusters* 15: 25.

Buzarovski S (2001) Values, training, and the environment. *Youth-Training-Europe* 4: 27-29.

Publikacje Elektroniczne

Buzarovski S (1995) *Icon on Silver*. Skopje: Soros Centre for Contemporary Arts.

.....
podpis Wnioskodawcy